

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΕ ΣΤΗ SUPER LEAGUE ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ
ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑ ΔΗΜΗΤΡΗ Α.Μ.Β2016060

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΥΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠ. ΟΝΟΥΦΡΙΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2023

Copyright © Δημήτρης Μαστροκώστας 2023.

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της πτυχιακής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμών του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	8
1.1 ΑΓΓΛΙΑ.....	9
1.2 ΟΙ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ.....	11
1.3 ΕΛΛΑΔΑ.....	11
1.4 ΙΔΡΥΣΗ Π.Σ.Α.Π.....	14
1.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ Ε.Π.Α.Ε.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	23
2.1 ΟΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΕΣ ΑΝΩΝΥΜΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ.....	23
2.2 Η ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ Π.Α.Ε ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΣ.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΠΑΔΙΚΗ ΒΙΑ	
4.1: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΟΠΑΔΙΚΗ ΒΙΑ.....	39
4.2: Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	
5.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	52
5.2 ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΣΕ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα, είναι αποδεκτό από όλους ότι το ποδόσφαιρο είναι ο βασιλιάς των σπορ και το δημοφιλέστερο άθλημα παγκοσμίως. Συμμετέχει σε αυτό μεγάλος αριθμός ατόμων είτε ως αθλούμενοι είτε ως θεατές είτε ως απλοί φίλαθλοι είτε ακόμη και ως οπαδοί.

Τι είναι αυτό όμως που τους κάνει να ασχολούνται τόσο πολύ με το συγκεκριμένο άθλημα; Ίσως επειδή ταυτόχρονα είναι εύκολο αλλά και δύσκολο. Μπορούν να παίζουν ποδόσφαιρο άτομα οποιασδήποτε ηλικίας, ανεξαρτήτως φύλου και ύψους. Παίζεται σε εσωτερικό και εξωτερικό χώρο, το έδαφος δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα διότι βλέπουμε να παίζεται σε χόρτο, σε πλαστικό, σε άμμο, σε χώμα ή σε οποιαδήποτε επιφάνεια μπορεί κάποιος να τρέξει. Δεν απαιτούνται ιδιαίτερες γνώσεις για να παίξει κάποιος. Ο καθένας μπορεί να διαβάσει το ποδοσφαιρικό θέαμα από την δική του σκοπιά και να πάρει αυτό που του είναι πιο οικείο. Μπορεί να παίζουν είτε ολιγομελείς είτε μεγαλύτερες σε αριθμό ομάδες. Κάποιοι παίζουν για να διασκεδάσουν με τους φίλους τους ενώ κάποιοι άλλοι κυρίως παιδιά, παίζουν για λόγους εκπαίδευσης έχοντας σαν στόχο την ποδοσφαιρική τους εξέλιξη. Ενδεχομένως να μην μπορεί ο καθένας να γίνει επαγγελματίας ποδοσφαιριστής εξ' αιτίας του ότι απαιτούνται ιδιαίτερες φυσικές ικανότητες και προσωπικές θυσίες αλλά όλοι μπορούν να μιλήσουν και να έχουν άποψη γι' αυτό. Αυτό βλέπουμε να συμβαίνει παντού στην καθημερινότητά μας, στην εργασία, στο σχολείο, στο καφενείο, στο δρόμο, ιδιαίτερα μετά από μεγάλους αγώνες και διοργανώσεις ή τις Δευτέρες.

Για τους ποδοσφαιριστές αλλά και τους θεατές του αθλήματος αποτελεί τρόπο ζωής και έκφρασης. Από μικρή ηλικία κυρίως τα αγόρια μεγαλώνουν με το ποδόσφαιρο. Το παιχνίδι στις αλάνες, οι ποδοσφαιριστές που γίνονται πρότυπα στα μάτια των μικρών αγοριών και η επιλογή της αγαπημένης ομάδας κυρίως λόγω του πατέρα, είναι μερικοί λόγοι που κάνουν κάποιον να αγαπήσει αυτό το άθλημα για όλη του την ζωή.

Όσο περνούν τα χρόνια παρατηρούμε ότι ο κόσμος έρχεται πιο κοντά στις ομάδες και το ποδόσφαιρο. Το ποδόσφαιρο είναι η διαφυγή του ατόμου από τις δύσκολες εποχές που περνάει η κοινωνία μας. Είναι μια διέξοδος από την απαισιοδοξία που επικρατεί και μια άντληση δύναμης για κάποιον που ασχολείται με το άθλημα αλλά και για κάποιον που χαίρεται τις επιτυχίες της ομάδας του. Είναι γνωστό πως υπάρχει ένα αίσθημα ταύτισης του φιλάθλου με την ομάδα. Τα επιτεύγματα της ομάδας που υποστηρίζουμε γίνονται και δικά μας επιτεύγματα και η κοινωνική μας ταυτότητα ανεβαίνει. Το πάθος, η αντιπαλότητα μεταξύ των ομάδων, τα έντονα συναισθήματα που παράγει το παιχνίδι ελκύει μικρούς και μεγάλους. Ο τρόπος που παίζεται περιέχοντας πολλές μονομαχίες, ένταση, πτώσεις και εναλλαγή συναισθημάτων εξιτάρει τους οπαδούς του αθλήματος και όχι μόνο. Είναι από τα λίγα αθλήματα στα οποία δεν κερδίζει πάντα ο καλύτερος και που το αποτέλεσμα δεν είναι συνήθως προδιαγεγραμμένο. Σε ένα παιχνίδι μπορούν να συμβούν τα πάντα. Το αποτέλεσμα μπορεί να κριθεί με ένα ή πολλά τέρματα, με θεαματικό τρόπο ή με κάποιο λάθος ενός παίκτη ή από μια λάθος απόφαση του διαιτητή ή από μια κόκκινη κάρτα.

Η τηλεόραση και το διαδίκτυο μεταφέρουν την λάμψη των μεγάλων διοργανώσεων σε κάθε σημείο του πλανήτη, σε κάθε σπίτι και σε κάθε οικογένεια.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία εξηγούν την τεράστια απήχηση που έχει σήμερα το ποδόσφαιρο και το κατατάσσουν δικαίως στην πρώτη θέση προτίμησης των φιλάθλων.

Εξ' αιτίας λοιπόν των προαναφερθέντων έχει ενδιαφέρον να ασχοληθεί κανείς με επί μέρους θέματα που το ίδιο το ποδόσφαιρο δημιουργεί. Μέσα από την ανάλυση και καταγραφή αυτών είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε καλύτερα την εξέλιξη του διαχρονικά. Στην Ελλάδα κάνοντας μια απλή ιστορική αναδρομή, θα διαπιστώσουμε ότι αυτή η εξέλιξη είναι πολύ αργή. Κάποιες φορές τα βήματα είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, άλλες φορές είναι προς τα πίσω και σε άλλες περιπτώσεις δεν μπορεί κάποιος να καταλάβει τι γίνεται.

Η συγκριτική προσέγγιση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα και την Ευρώπη, το χρονικό διάστημα 18^{οο} και 19^{οο} αι, κατέδειξε ότι στην Ευρώπη οι τεχνολογικές

εξελίξεις στην βιομηχανία έφεραν την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, που είχε αποτέλεσμα την συμμετοχή μεγαλύτερου αριθμού εργατών στο οργανωμένο παιχνίδι του ποδόσφαιρο. Το 18^ο αι. στην Μ. Βρετανία λόγω της εκβιομηχάνισης και της αστικοποίησης της κοινωνίας τυπώνονται οι πρώτοι κανόνες και αλλάζει η δομή του παιχνιδιού.¹ Τον 19^ο αι. (1840) καταγράφονται ποδοσφαιρικοί αγώνες μεταξύ αντίπαλων σχολείων. Οι νέοι άνδρες παίζοντας ποδόσφαιρο συνδύαζαν την ευχαρίστηση του παιχνιδιού με την ουσιαστική άσκηση στα κυρίαρχα ιδεώδη του φιλελευθερισμού, δηλαδή στην ηθική της νομιμότητας, στην επιθυμία για την νίκη και στον σεβασμό στους κανόνες. Όλοι οι κανονισμοί αποπνέουν την αίσθηση της ισότητας. Πρώτα απ' όλα και οι δύο ομάδες ξεκινούν με 11 ποδοσφαιριστές. Η πίστη στο ότι όλα είναι δυνατά θυμίζει θεμελιώδεις αρχές του δυτικού κόσμου, όπως η αξιοκρατία και η φιλελεύθερη πίστη στις ικανότητες του ατόμου. Δημιουργούσαν ουσιαστικά κάποιου είδους συγκεκριμένη ταξική ταυτότητα.² Από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής διάκρισης κατά την Βικτωριανή περίοδο υπήρξε σε ευρύτερο επίπεδο ο ερασιτεχνισμός αλλά και ο τρόπος παιζίματος, εστιάζοντας ειδικότερα στα ίδια χαρακτηριστικά του παιχνιδιού.³

Την ίδια εποχή λόγω της Τουρκοκρατίας η Ελλάδα, όπως είναι λογικό, δεν μπορεί να παρακολουθήσει αυτές τις εξελίξεις. Η απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό και η προσπάθεια ανασύστασης του ελληνικού κράτους είναι σε πρώτη προτεραιότητα.

Η διαμάχη ανάμεσα στους όρους ερασιτεχνισμός και επαγγελματισμός στο χώρο του ποδοσφαίρου είχε ξεκινήσει στα μέσα της μεσοπολεμικής περιόδου όχι μόνο στη Μ. Βρετανία αλλά και αλλού καθώς διακυβευόταν το κοινωνικό στάτους όσων συμμετείχαν στις εξελίξεις του αθλήματος.⁴ Η Αυστρία ήταν η πρώτη χώρα

¹ 7 Adrian Harvey, «An Epoch in the Annals of National Sport: Football in Sheffield and the Creation of Modern Soccer and Rugby», *The International Journal of the History of Sport*, 18/4, (2001), j.54.

² Το 1857 απόφοιτοι του Sheffield School ίδρυσαν το Sheffield Club ενώ το 1859 απόφοιτοι του Harrow το Forest Club. R.Holt, *Sport and ...*, ο.π., σ.84

³ *Ειδικότερες λεπτομέρειες για τον Ερασιτεχνισμό των τζέντλεμαν, gentleman amateur, βλέπε R.Holt, Sport and..., ο.π., σ.98-117*

⁴ Robert.W.Lewis, «The Genesis of Professional Football: Bolton-Blackburn-Darwen, the Centre of Innovation 1878-1885», *The International Journal of the History of Sport*, 14/1, (1997), σ.21-54 και Charles Korr, «West Ham United Football Club...», ο.π.

που επέτρεψε τον επαγγελματισμό (1924), μετά ακολούθησαν η Τσεχοσλοβακία (1925), η Ουγγαρία (1926), η Ιταλία με την Ισπανία (1929), ενώ από την άλλη πλευρά του Ατλαντικού η Αργεντινή το 1931 και η Βραζιλία το 1933. Στην Ελλάδα το ποδόσφαιρο θεωρείται επαγγελματικό από την αγωνιστική περίοδο 1979-80 με την δημιουργία της Ε.Π.Α.Ε. (Ένωση Ποδοσφαιρικών Ανωνύμων Εταιρειών). Οι ομάδες μετατρέπονται σε ανώνυμες εταιρίες και οι ποδοσφαιριστές δεσμεύονται με επαγγελματικά συμβόλαια. Βλέπουμε λοιπόν με πόση καθυστέρηση θα έρθει στην Ελλάδα ο επαγγελματισμός και όχι με την πραγματική του έννοια. Είναι τα πρώτα βήματα σε μια νέα εποχή για το ελληνικό ποδόσφαιρο.

Τον Δεκέμβριο του 1995 με τον νόμο Μποσμάν⁵ αλλάζει εκ' νέου η πορεία του ποδοφαίρου έτσι όπως το γνωρίζαμε μέχρι τότε. Σύμφωνα με αυτόν, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το υπάρχον σύστημα μεταγραφών παρεμποδίζει την ελευθερία μετακίνησης των εργαζομένων και έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 48 της Συνθήκης της Ρώμης.⁶ Στον Μποσμάν και σε όλους τους κοινοτικούς ποδοσφαιριστές επιτράπηκε να μεταγράφονται ελεύθερα με την λήξη του συμβολαίου τους σε οποιονδήποτε σύλλογο χώρας – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁷

Η παρούσα εργασία έχει σαν στόχο να καταγράψει την μετεξέλιξη του επαγγελματικού ποδοφαίρου από την Ε.Π.Α.Ε. στην SUPERLEAGUE. Το 2006 υπήρχε μια γενικότερη επιθυμία των παραγόντων να αφήσουν πίσω τους την "αμαρτωλή" Ε.Π.Α.Ε. με σκοπό την βελτίωση του ποδοφαίρου και των οικονομικών των ομάδων. Έτσι δημιουργήθηκε η SUPERLEAGUE με την ιδιαιτερότητα που είχε τότε να είναι κοινή η "στέγη" των τηλεοπτικών συμβολαίων όλων των ομάδων καθώς και να υπάρχει ένας βασικός χορηγός. Αυτό συμπάρεσυρε και τις παρακάτω εθνικές κατηγορίες όπου έγινε αναδιάρθρωση χωρίς όμως να υπάρχει πρόθεση για μεγάλες και δομικές αλλαγές. Όλη αυτή η διαδικασία πρέπει να αξιολογηθεί εκ' των υστέρων για να δούμε τελικά εάν είχε

⁵ https://el.wikipedia.org/wiki/Κανονισμός_Μποσμάν

⁶ Μετέπειτα Άρ. 39 ΣΕΚ

⁷ https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7

τα προσδοκώμενα αποτελέσματα ή απέτυχε. Επιλύθηκαν τα προβλήματα εξ' αιτίας των οποίων δημιουργήθηκε η SUPERLEAGUE; Αυτή η μετεξέλιξη ωφέλησε γενικότερα το ποδόσφαιρο στην Ελλάδα ή όχι;

Στο κείμενο που ακολουθεί, θα επικεντρωθώ σε συγκεκριμένους τομείς ενδιαφέροντος, στο διοικητικό και οικονομικό, οι οποίοι και είναι αλληλένδετοι. Βλέποντας τις συνεχόμενες αναδιαρθρώσεις των κατηγοριών θα περίμενε κανείς ότι οι παράγοντες του ποδοσφαίρου θα κατέληγαν επιτέλους σε μια συγκεκριμένη μορφή διεξαγωγής των πρωταθλημάτων. Ίσως τα τελευταία ένα με δύο χρόνια φαίνεται να καταλήγουν σε μια συγκεκριμένη μορφή.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που πρόκειται να απαντηθούν στην εργασία μου είναι τα παρακάτω: Οι χορηγίες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα βοήθησαν έτσι ώστε το ποδόσφαιρο να γίνει πιο ελκυστικό σαν προϊόν; Έγιναν οι απαραίτητες επενδύσεις από τις Π.Α.Ε. έτσι ώστε αυτό να αποκτήσει προστιθέμενη αξία; Οι Π.Α.Ε. έχουν ανταποκριθεί στον κοινωνικό ρόλο που τους έχει αναθέσει η κοινωνία μιας και καλλιεργούν το δημοφιλέστερο άθλημα; Ποιος είναι ο ρόλος των συνδέσμων και κατά πόσο αυτό επηρεάζει την λειτουργία των ομάδων; Οι σύνδεσμοι κατευθύνονται από τους προέδρους των μεγάλων ομάδων και ποιος είναι ο ρόλος τους;

Επίσης, έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την διαχρονική εξέλιξη αύξησης ή μείωσης των εισιτηρίων και έτσι να καταλήξουμε σε συμπεράσματα.

Τέλος, θα είχε ενδιαφέρον να ερευνήσω σε αθλητικό και τεχνικό επίπεδο εάν το θέαμα το οποίο προσφέρεται είναι αντάξιο των χρημάτων που επενδύονται. Έχει σχέση αυτό με το ύψος των κεφαλαίων που οι ομάδες διακινούν;

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο **1^ο κεφάλαιο** γίνεται μια ιστορική αναδρομή όσον αφορά τις ρίζες του ποδοσφαίρου. Καταγράφονται οι μορφές του παιχνιδιού διαχρονικά, οι πρώτοι κανόνες που υπήρχαν σε διαφορετικούς πολιτισμούς και η γενικότερη εξέλιξη που είχε μέχρι τα νεώτερα χρόνια. Γίνεται αναφορά στην Αγγλία του 18^{ου} αιώνα όπου και το παιχνίδι αρχίζει να παίρνει την σημερινή του μορφή ενώ στη συνέχεια γίνεται λεπτομερής καταγραφή της ιστορικής του εξέλιξης στην Ελλάδα. Αναφέρονται χρονικά τα έτη ίδρυσης όλων των φορέων που είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα. Ακόμη γίνεται λόγος για τον τρόπο ίδρυσης των Π.Α.Ε. καθώς και το πρώτο Μετοχικό Κεφάλαιο που είχε η καθεμιά τους. Δεν θα μπορούσε να μην γίνει και η καταγραφή όλων των αναδιαρθρώσεων των κατηγοριών που έγιναν παρατηρώντας την μετεξέλιξη του ποδοσφαίρου από την Ε.Π.Α.Ε. στην SUPER LEAGUE.

Το **2^ο κεφάλαιο** ασχολείται με το Διοικητικό και Οικονομικό πλαίσιο που διέπει το Ελληνικό Επαγγελματικό Ποδόσφαιρο. Αναφέρεται το νομικό πλαίσιο που καθορίζει την λειτουργία των Π.Α.Ε. Αυτές πρέπει να έχουν μια συγκεκριμένη δομή λειτουργίας ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται στην καθημερινότητα και στις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν. Γίνεται εκτενής αναφορά στα έσοδα που έχουν οι ομάδες και πως αυτά επηρεάζονται από γεγονότα που συνέβησαν σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Καταγράφεται η πορεία που έχει η πώληση των εισιτηρίων από τότε που έγινε επαγγελματικό το ποδόσφαιρο και εντοπίζονται τα λάθη που έκαναν οι Π.Α.Ε. στην προσέγγισή τους στα οικονομικά δεδομένα της εποχής. Φαίνεται η αποχή των φιλάθλων από τα γήπεδα και καταγράφεται η αιτία. Τέλος γίνεται λόγος για την λειτουργικότητα και την διάρθρωση που έχουν οι Π.Α.Ε. μιας και έχουν τα υψηλότερα ποσοστά αμοιβών και εξόδων προσωπικού στην Ευρώπη.

Στο **3^ο κεφάλαιο** καταγράφεται ο κοινωνικός ρόλος των Π.Α.Ε. στην ελληνική κοινωνία. Από την μία πλευρά οι Π.Α.Ε. παράγουν αθλητισμό υψηλής επίδοσης καθώς και θέαμα και από την άλλη οι φίλαθλοι παρακολουθούν και καταναλώνουν. Οι ομάδες μέσω του σύγχρονου marketing προωθούν προϊόντα με

συγκεκριμένους λογότυπους. Όμως η σχέση των επαγγελματικών ομάδων με τους φιλάθλους τους δεν πρέπει να εστιάζεται μόνο στο εισπρακτικό σκέλος αλλά να έχει και άλλες προεκτάσεις. Γίνεται λοιπόν αναφορά στην κοινωνική ευθύνη που πρέπει να αναπτύξουν οι Π.Α.Ε. έναντι των φιλάθλων και μέρος των εσόδων τους πρέπει να μεταφερθεί πίσω στην κοινωνία. Αναφέρονται οι δράσεις που οι Π.Α.Ε. πρέπει να αναπτύξουν έτσι ώστε να υπάρχει μια καλύτερη ισορροπία στις σχέσεις τους με τους φιλάθλους.

Στο **4^ο κεφάλαιο** γίνεται μία καταγραφή του ρόλου των συνδέσμων στο ελληνικό ποδόσφαιρο. Αναφερόμαστε στην ιστορική τους εξέλιξη και στα γενικότερα χαρακτηριστικά τους. Προσπαθούμε να αντιληφθούμε τον λόγο ύπαρξης των οργανωμένων συνδέσμων και πως αυτοί είναι διαρθρωμένοι ιεραρχικά. Γίνεται λόγος για την προσπάθεια να δημιουργήσουν συνδικαλιστικό όργανο. Προσπαθούμε να καταγράψουμε τις αιτίες για τις βίαιες συμπεριφορές τους όπως επίσης και τα φωτεινά παραδείγματα κοινωνικής αλληλεγγύης και παροχής βοήθειας σε συνανθρώπους που έλαβαν χώρα στις δύσκολες εποχές της οικονομικής κρίσης. Στο τέλος του κεφαλαίου καταγράφουμε την προσπάθεια των παραγόντων να χειραγωγήσουν το οπαδικό κίνημα.

Στο **5^ο κεφάλαιο** καταγράφουμε τον ρόλο που έπαιξαν οι χορηγίες και τα τηλεοπτικά δικαιώματα στην εξέλιξη του ελληνικού ποδοσφαίρου. Εντοπίζουμε τον καταλυτικό ρόλο της διαφήμισης στην ιστορική εξέλιξη του σύγχρονου ποδοσφαίρου. Βλέπουμε γιατί τα συνολικά έσοδα των Π.Α.Ε. εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισπράξεις των διαφημίσεων και των χορηγιών. Θα παρατηρήσουμε τις επενδύσεις που κάνουν οι μεγάλες Π.Α.Ε. λόγω της συμμετοχής τους στις Ευρωπαϊκές διοργανώσεις και πως αυτό τους δίνει το πλεονέκτημα για την συνέχεια.

Τέλος στο **6^ο κεφάλαιο** καταγράφονται όλα τα συμπεράσματα που εξάγονται από την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Πολλές είναι οι ερμηνείες για το από που και πως ξεκίνησε το ποδόσφαιρο. Οι πρώτες αναφορές ξεκινάνε από την Κίνα. Η πρώτη εκδοχή χρονολογείται περίπου στο 206-25 π.χ. Ήταν μια ασχολία που έπαιρνε μέρος στα προγράμματα εκπαίδευσης των στρατιωτών και ονομαζόταν Τσίου Σίου η Τσίου Χιου. Οι παίκτες έστηναν δύο κοντάρια περίπου 30 πόδια ύψους, έβαζαν ανάμεσα ένα δίχτυ με μια τρύπα στην μέση, και ο σκοπός του παιχνιδιού ήταν η μπάλα να περάσει μέσα από την τρύπα την οποία προστάτευε ένας τερματοφύλακας.

Η δεύτερη εκδοχή μας πηγαίνει περίπου 3500 χρόνια πίσω και αναφέρεται σε έναν παρόμοιο τρόπο παιχνιδιού. Στην αρχαία Κίνα στα πλαίσια των εκδηλώσεων για τα γενέθλια του αυτοκράτορα Χουάνγκ Τι, οι υπήκοοι του έπαιζαν για πρώτη φορά ένα παιχνίδι με μια πέτσινη μπάλα.

Μεγάλη επιρροή δέχτηκε και η Ιαπωνία, με τους κανονισμούς να είναι περίπου ίδιοι. Μάλιστα σύμφωνα με τον συγγραφέα Μουσαράκι στην Ιαπωνία συναντάμε ένα παιχνίδι αρκετά όμοιο με το σύγχρονο ποδόσφαιρο.

Σημάδια του ποδοσφαίρου συναντάμε όμως και στην άλλη μεριά του πλανήτη στην Κεντρική Αμερική.

Σύμφωνα με μερικές γραφές το ποδόσφαιρο ξεκίνησε από τους ινδιάνους της περιοχής. Ο ιστορικός Αουκλαζέτ αναφέρει πως το αγώνισμα τότε ήταν πιο πολύ ένας τρόπος για να λύσουν οι φυλές τις μεταξύ τους διαφορές, όπως οι Ουλμέκοι με τους Μάγιας, και ήταν ζήτημα ζωής και θανάτου.

Τον 13^ο αιώνα περίπου, ένα άθλημα μεταξύ ποδοσφαίρου και μπάσκετ χρησιμοποιήθηκε πολύ από τους Αζτέκους με την ονομασία Ποτ α ποκ. Δεν υπάρχουν αναφορές για τον αριθμό των παικτών και τα σκορ, το μόνο που είναι γνωστό είναι ότι σκοπός του παιχνιδιού ήταν να μπει η μπάλα σε μία τρύπα που ίσα- ίσα χωρούσε. Το άθλημα αυτό γνώρισε μεγάλη άνθηση έως τον 16^ο αιώνα.

Τον 16^ο αιώνα κατά την περίοδο των Ισπανών κατακτητών, το Ποτ α ποκ έπεσε θύμα του Ισπανού θαλασσοπόρου Κορτές ο οποίος θέλησε να το εξαλείψει.

Αθλητικοί αγώνες πρόδρομοι του ποδοσφαίρου υπήρξαν στην αρχαία Ελλάδα και Ρώμη. Σύμφωνα με τον Πολυδεύκη υπήρχε ένα αγώνισμα με την ονομασία «Επίσκυρος», στο οποίο κυριαρχούσε το πάθος στους παίκτες. Υπήρχαν δύο ομάδες παικτών που τους χώριζε μια γραμμή και σκοπός ήταν η μπάλα να υπερβεί τα τέρματα τα οποία είχαν σχηματιστεί από τους παίκτες. Παρόμοιο παιχνίδι ήταν και το « Άρπαστον» και μάλιστα πιο κοντά στο σύγχρονο ποδόσφαιρο. Προσωπικότητες της εποχής όπως ο Μέγας Αλέξανδρος μετά το τέλος των μαχών διοργάνωνε αθλητικές εκδηλώσεις, αλλά και ο Πλάτωνας ήταν αυτός που ουσιαστικά μας έμαθε πως έπαιζαν το ποδόσφαιρο οι αρχαίοι.

Η αρχαία Ρώμη όπως υιοθετούσε αρκετές πτυχές του ελληνικού πολιτισμού έτσι έκανε και με τον αθλητισμό. Οι Ρωμαίοι πήραν το Άρπαστον και το εξέλιξαν στο «Χάσπαρτουμ» ένα αγώνισμα με αρκετό πάθος και επεισόδια.⁸

Σύμφωνα με τον Γάλλο ιστορικό Πολ Βεν, στην αρχαιότητα, οι αθλητές συμμετέχοντας στο παιχνίδι αποτύπωναν την βίαιη πραγματικότητα και σε καμία περίπτωση δεν θα υπήρχαν περιορισμοί μέσω των κανόνων όπως σήμερα. Για παράδειγμα ένας πυγμάχος θα υπερασπιζόταν τα ιδανικά του μέχρι τέλους και αν πέθαινε ο θάνατος του θα ήταν με τιμές και δόξα.⁹

ΑΓΓΛΙΑ

Το ποδόσφαιρο πήρε την σημερινή του μορφή στην Αγγλία. Για να γίνει όμως αυτό έπρεπε να περάσει από πολλές δοκιμασίες. Στην αρχή οι Άγγλοι ήταν επιφυλακτικοί αλλά αργότερα ξεπεράστηκε αυτό. Το παιχνίδι ήταν αρκετά άναρχο χωρίς χρονικά όρια ή όρια σε αριθμό παικτών με τους αντιπάλους να ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές τάξεις. Στα χρόνια της ανάπτυξής του, στράφηκαν εναντίον του αρκετοί Άγγλοι συγγραφείς αλλά και το κράτος καθώς έβλεπαν τους αγρότες να παραμελούν τις εργασίες τους. Από το 1300 ως το 1600

⁸. Μπόμης Ανδρέας, « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ Πελεκάνος, Αθήνα, σελ 14-17

⁹. Κυπριανός Παντελής – Χουμεριανός Μανώλης, «Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ 27-28

περίπου το ποδόσφαιρο κυνηγήθηκε από πολλούς βασιλιάδες γιατί το θεωρούσαν εχθρό της κοινωνίας.

Τον 18 αιώνα περίπου το ποδόσφαιρο κέρδισε την μάχη και εδραιώθηκε χάρη στην αποδοχή του και από την αριστοκρατική τάξη, καθώς άρχισε να παίζεται στα κολλέγια όπου οι πλούσιοι πήγαιναν τα παιδιά τους.

Το 1848 οι εκπρόσωποι των κολλεγίων έφεραν το ποδόσφαιρο ακόμα πιο κοντά στην σύγχρονη μορφή του διαχωρίζοντάς το από το ράγκμπι. Χωρίς να καταφέρουν να το εκπολιτίσουν πλήρως, καθώς τα υπολείμματα του ράγκμπι είχαν μείνει ακόμα. Έτσι τον Οκτώβριο του 1863, στο Λονδίνο, συναντήθηκαν εκπρόσωποι κοινωνικών τάξεων και κολλεγίων με σκοπό την θέσπιση κανόνων και την δημιουργία ενός θεσμικού οργάνου που θα τους ελέγχει. Δημιουργήθηκε η Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (Football Association) και υιοθετήθηκε ο Κώδικας Thring όπου υπήρχαν έντεκα παίκτες για κάθε ομάδα, ένας διαιτητής, δύο κριτές, 12x20 οι διαστάσεις του τέρματος, οφσάιντ, και 75 λεπτά διάρκεια αγώνα. Στην αρχή η F.A. δεν είχε την αναμενόμενη ανταπόκριση, όταν όμως το 1867 την ανέλαβε ο Τσαρλς Ουίλιαμ Άλκοκ όλα άλλαξαν προς το καλύτερο. Το ποδόσφαιρο θεωρήθηκε εθνικό άθλημα. Ο τύπος του ποδοσφαίρου βασιζόταν αρκετά στην ατομική απόδοση και ονομαζόταν dribblinggame, ενώ τα συστήματα της εποχής ήταν 1-1-8 ή 2-2-6, αρκετά επιθετικό. Ωσπου την σεζόν 1871-72 διοργανώθηκε το πρώτο F.A. Cup και το παιχνίδι έγινε πιο συναρπαστικό. Το 1872 έγινε και ο πρώτος διεθνής αγώνας ανάμεσα στην Αγγλία και την Σκωτία, κάπου εκεί το ποδόσφαιρο σταμάτησε να είναι μονοπώλιο των Βρετανών και εξαπλώθηκε σε όλη την υφήλιο. Μέσω των Βρετανών ναυτών και των Βρετανικών βιομηχανιών εξαπλώθηκε από την Νότια Αμερική στην Βαλτική, την Μεσόγειο και την Άπω Ανατολή.¹⁰

Σύμφωνα με τον αναλυτή Νόρμπερτ Ελίας τα σπορ τα οποία είναι μία νεωτερική κατασκευή εξελίχθηκαν στην Αγγλία σαν λύση της αυξημένης βίας που υπήρχε

¹⁰. Μπόμης Ανδρέας, « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο », εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ 20-21, 23-24

το 17 αιώνα. Μέσω της δημιουργίας μιας δικής του πραγματικότητας με κανόνες θα οδηγούσε στον αυτοέλεγχο των παθών.¹¹

ΟΙ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Η Διεθνής Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου Federation International Football Association (FIFA) ιδρύθηκε στις 21 Μάιου του 1904 στο Παρίσι. Πρόκειται για μία ιδέα του Γκερέν και Χίρσμαν που βλέποντας την απήχηση που είχε το άθλημα θεώρησαν τη δημιουργία μιας διεθνούς ομοσπονδίας ως το επόμενο βήμα. Στην ομοσπονδία αυτή δεν συμμετείχαν οι Βρετανοί οι οποίοι είχαν ιδρύσει ήδη τέσσερεις ομοσπονδίες (Αγγλία, Σκωτία, Ιρλανδία, και Ουαλία). Αργότερα και έπειτα από μεγάλη διαμάχη αναγκάστηκαν να προσχωρήσουν και αυτοί.

ΕΛΛΑΔΑ

Μετά την απελευθέρωση της χώρας μας από τον τουρκικό ζυγό άρχισαν να κάνουν την εμφάνιση τους αρκετά αθλήματα όπως και το ποδόσφαιρο.

Η πρώτη επαφή ήρθε το 1890 στο λιμάνι του Πειραιά από τους ναύτες των Αγγλικών πλοίων. Από το 1894 άρχισαν οι προσπάθειες για την εισαγωγή του αθλήματος στην Ελλάδα.

Ένα χρόνο αργότερα ο Α. Βλαστός μετέφρασε από τα Αγγλικά τους κανονισμούς του ποδοσφαίρου και χάρη στους Ολυμπιακούς αγώνες το 1896 ενδιαφέρθηκε πιο πολύ κόσμος για αυτό.

Οι πρώτοι σύλλογοι που δημιουργήθηκαν είναι ο Εθνικός Γ.Σ., Πειραιϊκός σύνδεσμος, Πανελλήνιος, Πανιώνιος, Απόλλωνας, Ήφαιστος, Πέρα Κλούμπ.¹²

Το 1906 καθιερώθηκαν πανελλήνιοι ποδοσφαιρικοί αγώνες στην Αθήνα και στη συνέχεια υιοθετήθηκε το ποδόσφαιρο στα Ελληνικά γυμνάσια και σε ορισμένες σχολές, ενώ δημιουργήθηκε και η πρώτη καθαρά ποδοσφαιρική ομάδα «το Γουδί» η οποία δημιούργησε και το πρώτο γήπεδο στον Υμηττό.

¹¹ Κυπριανός Παντ. – Χουμεριανός Μαν., « Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ 25-3

¹² Σακελλαρίου Τάκης, « Το Ελληνικό και Παγκόσμιο Ποδόσφαιρο», εκ. Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας 1947, σελ. 57

Το 1908 ιδρύεται ο ΠΟΑ όπου το 1923 θα πάρει την σημερινή του ονομασία Π.Α.Ο. (Παναθηναϊκός Αθλητικός Όμιλος).

Μέχρι και το 1912 υπάρχει ποδοσφαιρική δράση με διοργανωτή τον ΣΕΓΑΣ (Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών Αθλητικών Σωματείων)

Από το 1912 μέχρι και το 1920 λόγω των Βαλκανικών πολέμων όλα παρέμειναν στάσιμα και πολλοί παίκτες στρατεύτηκαν. Εξαίρεση αποτελεί η γέννηση του Αρη Θεσσαλονίκης την 25^η Μαρτίου το 1914.

Το 1920 θα διεξαχθούν οι Ολυμπιακοί αγώνες της Αμβέρσας και η Εθνική θα δώσει τον πρώτο επίσημο αγώνα με την Σουηδία όπου θα ηττηθεί 9-0.

Κάπου εδώ αρχίζει και η δημιουργία των τοπικών ενώσεων. Το 1919 ιδρύεται η Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθήνας-Πειραιά (ΕΠΣΑΠ) ενώ το 1923 ιδρύεται η Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Μακεδονίας (ΕΠΣΜ). Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η σεζόν 1922-1923: η πρώτη απόπειρα επίσημου πανελλήνιου πρωταθλήματος (ΕΠΣΕ) παρουσίασε πολλές δυσκολίες κυρίως οικονομικές.

Το 1923-24 δεν ολοκληρώθηκε τυπικά το τρίτο πρωτάθλημα Αθήνας-Πειραιά καθώς ο ΠΑΟ (Παναθηναϊκός) αποχώρησε με παράπονα για την διαιτησία για εύνοια στα *πειραιϊκά* σωματεία. Έτσι δημιουργήθηκε η ΕΠΣΑ (Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Αθήνας) και στις αρχές του 1925 η ΕΠΣΠ (Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Πειραιά).

Το 1924 ιδρύεται η Α.Ε.Κ. (Αθλητική Ένωση Κωνσταντινουπόλεως), το 1925 ο Ολυμπιακός ενώ το 1926 ο Π.Α.Ο.Κ. (Πανελλήνιος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών).

Την περίοδο 1925-26 υπήρχε η κοινή πεποίθηση ότι έπρεπε να γίνει μια μεγάλη αλλαγή και να εξελιχθεί το άθλημα. Έτσι ιδρύεται στην θέση της ΕΠΣΕ η ΕΠΟ (Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία) με ιδρυτικά μέλη από την ΕΠΣΑ την ΕΠΣΠ και την ΕΠΣΜ. Τα πράγματα δεν ξεκίνησαν καλά καθώς ο Ολυμπιακός από την αρχή είχε διαμάχες με την Ε.Π.Ο. με αποτέλεσμα τον πολύμηνο αποκλεισμό της ομάδας.

Την ίδια στιγμή ο Π.Α.Ο. και η Α.Ε.Κ. διοργάνωναν φιλικά με τον Ολυμπιακό με σκοπό να δημιουργήσουν μια συμμαχία. Έτσι η Ε.Π.Ο. θέλοντας να επιβληθεί

διέταξε σαν τιμωρία την διαγραφή των τριών ομάδων από την δύναμη της και κοινοποίησε παράλληλα την απόφαση της στην FIFA (Federation International de Football Association). Χωρίς να χάσουν χρόνο Ολυμπιακός, Π.Α.Ο., Α.Ε.Κ. υπέγραψαν πρωτόκολλο συνεργασίας και δημιούργησαν το Π.Ο.Κ. (Ποδοσφαιρικός Όμιλος Κέντρου) με σκοπό την δημιουργία αγώνων με Ελληνικές ή ξένες ομάδες με κοινό ταμείο.

Πολλές ομάδες θέλησαν να συμπεριληφθούν σε αυτό το σύμφωνο συνεργασίας βάζοντας σε δύσκολη θέση την Ε.Π.Ο. και δημιουργώντας οικονομικά προβλήματα στην ομοσπονδία. Έτσι έφτασαν στο σημείο να βρουν λύση τον Ιούλιο του 1928 και να λάβουν μέρος κανονικά στο πρωτάθλημα της Ε.Π.Ο. και οι τρεις μεγάλες ομάδες. Αυτή η εξέλιξη δεν ήταν αρκετή για να διαλυθεί το Π.Ο.Κ., που παρόλο που υπήρχαν οι συγκρούσεις εντός των τεσσάρων γραμμών του γηπέδου τους ένωνε πάντα το οικονομικό όφελος.

Την δεκαετία 1930 με 1940 υπήρξαν πολλές αλλαγές σχετικά με την διοργάνωση των πρωταθλημάτων. Η πρώτη προσπάθεια ενιαίου πρωταθλήματος έγινε τις σεζόν 1931 και 1932 εξ αιτίας του χαμηλού ανταγωνισμού στο τοπικό πρωτάθλημα Πειραιά. Μετέπειτα τις σεζόν 1936-37 και 1938-39 υπήρξε επιστροφή στα τοπικά πρωταθλήματα και οι πρωταθλητές διεκδικούσαν στο τέλος την πρωτιά σε όλη την χώρα, ενώ όλες τις υπόλοιπες χρονιές μέχρι την ολοκλήρωση της δεκαετίας το πρωτάθλημα ήταν ενιαίο.

Την πενταετία 1940-45 η ποδοσφαιρική δράση στην χώρα μας ήταν μηδαμινή εξ αιτίας του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

Μέχρι και την επόμενη δεκαετία όλα κύλησαν ομαλά με τις συχνές μόνο διαφοροποιήσεις σχετικά με την διεξαγωγή των πρωταθλημάτων χωρίς όμως πρωτοφανής αλλαγές.

Την σεζόν 1956-57 ξέσπασε το σκάνδαλο του Εθνικού, αρκετά ισχυρό για την τότε ερασιτεχνική κατηγορία. Εκείνη την χρονιά ο Εθνικός έκανε την έκπληξη και τις τελευταίες αγωνιστικές διεκδικούσε το πρωτάθλημα, παρόλα αυτά κατηγορήθηκε ως επαγγελματικό σωματείο, οι φίλαθλοί του διχάστηκαν,

στερήθηκε το πρωτάθλημα και τιμωρήθηκε με αποκλεισμό για έναν χρόνο. Έτσι χάθηκε η ευκαιρία μια μικρότερη ομάδα να ενταχθεί στις μεγάλες.¹³

Η χρονιά 1959-60 αποτελεί ορόσημο αφού δημιουργήθηκε η Α΄ Εθνική κατηγορία και το πρωτάθλημα γίνεται ενιαίο. Οι κύριοι λόγοι ήταν δύο: αρχικά η πίεση που ασκούσε η UEFA (Union of European Football Associations) να υιοθετήσει το Ελληνικό πρωτάθλημα τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, και κατόπιν η αύξηση των αγώνων που θα έφερνε περισσότερα χρήματα στο ΠΡΟ-ΠΟ.

Έτσι ξεκινάει μια νέα εποχή ημιεπαγγελματισμού όπου και τυπικά αποφασίστηκε τον Μάρτιο του 1963 στο Δ.Σ. της Ε.Π.Ο.¹⁴

Την σεζόν 1962-63 δημιουργήθηκε και η Β Εθνική, ήταν χωρισμένη σε ομίλους και σχεδόν κάθε χρόνο άλλαζε το σύστημα διεξαγωγής της. Είναι γνωστό ότι ο αθλητισμός είναι συνέχεια της κοινωνίας, έτσι ήταν αναμενόμενο το ποδόσφαιρο να επηρεαστεί από το καθεστώς της χούντας την περίοδο 1967-74. Οι ηγέτες του καθεστώτος θέλησαν να ελέγχουν τα σωματεία, έτσι ψηφίστηκε ο νόμος 127/1967 περί αναδιοργάνωσης του εξωσχολικού αθλητισμού όπου επιτρεπόταν στο κράτος να ρυθμίσει την λειτουργία των σωματείων και να έχει διαρκεί έλεγχο και μάλιστα να μπορεί να διαλύσει ένα σωματείο. Μεγάλο πλήγμα δέχτηκε το πρωτάθλημα της Β Εθνικής όπου όλοι οι νομοί της χώρας θα έπρεπε να έχουν μια ομάδα στην Β Εθνική κατηγορία και πολλές ομάδες αναγκάστηκαν να υποβιβαστούν. Πολλά είναι τα παραδείγματα από ομάδες μικρότερων κατηγοριών που ευνοήθηκαν, μέχρι και την πρώτη κατηγορία, και από ομάδες που κυνηγήθηκαν λόγω των αριστερών φρονημάτων τους.¹⁵

ΙΔΡΥΣΗ Π.Σ.Α.Π.

Εξ΄ αιτίας των αλλαγών που συντελούνταν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο κρίθηκε επιβεβλημένο να δημιουργηθεί ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αμειβομένων Ποδοσφαιριστών (Π.Σ.Α.Π.). Αυτό συντελέστηκε το 1976 προκειμένου να

¹³ Μπόμης Ανδ., « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ 36-41, 43, 221, 223, 227-238, 257

¹⁴ [https:// sansimera.gr/ το πρωτάθλημα ποδοσφαίρου Α Εθνικής και η ιστορία του.](https://sansimera.gr/το-πρωταθλημα-ποδοσφαιρου-α-εθνικης-και-η-ιστορια-του)

¹⁵ [https:// makthes.gr/](https://makthes.gr/), Παππάς Νίκος, «Το ποδόσφαιρο στα χρόνια της δικτατορίας», .

προστατευθούν τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ποδοσφαιριστών. Επειδή ήταν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι έπρεπε να δραματίσουν τον ρόλο τους έτσι ώστε να έχουν λόγο στις εξελίξεις που θα έρχονταν.

Στους σκοπούς της ίδρυσης του Π.Σ.Α.Π. περιλαμβάνονται:

- η συνένωση όλων των Ελλήνων ποδοσφαιριστών για την κοινή αντιμετώπιση των επαγγελματικών προβλημάτων τους και των προβλημάτων του ποδοσφαίρου
- η ανάπτυξη του αθλητικού πνεύματος στο χώρο του ποδοσφαίρου
- η εξύψωση του ηθικού, πνευματικού και κοινωνικού επιπέδου των ποδοσφαιριστών
- η εξυγίανση και κάθαρση του χώρου του ποδοσφαίρου από τις εστίες που το μολύνουν
- η προστασία του χώρου από κάθε κίνδυνο που εμποδίζει τη βελτίωση και την πρόοδό του
- η προώθηση, προστασία και κατοχύρωση των επαγγελματικών συμφερόντων των ποδοσφαιριστών
- η ασφάλιση των ιδίων και των μελών της οικογένειάς τους
- η προάσπιση των συμφερόντων τους από τις αυθαιρεσίες των διοικήσεων των συλλόγων
- η αναγνώρισή τους ως κλάδου επαγγελματιών με ιδιαιτερότητες με προφανή την ανάγκη να αντιμετωπίζονται ανάλογα και χωρίς γενικεύσεις
- η δημιουργία τμήματος νομικής προστασίας ποδοσφαιριστών

Συμμετέχει σε επιτροπές που συντάσσουν κανονισμούς, που καθορίζουν τις σχέσεις ομάδων και ποδοσφαιριστών είτε αυτές είναι οικονομικής φύσεως είτε οποιασδήποτε άλλης μορφής. Καταθέτει τις απόψεις του και μετέχει στις

συνομιλίες όταν πρόκειται να κατατεθεί προς ψήφιση στη Βουλή κάποιου αθλητικού νομοσχεδίου που έχει σχέση με το ποδόσφαιρο.¹⁶

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΠΑΕ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το ποδόσφαιρο είχε ξεφύγει από τα πλαίσια της ψυχαγωγίας και ήταν σε μια εποχή ημιαπαγγελματισμού, αρκετά πίσω από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Οι άμεσα επωφελημένοι από την νέα επαγγελματική εποχή που ξεκινάει για την Ελλάδα ήταν οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι θα αποκτούσαν περισσότερα χρήματα και εργασιακά δικαιώματα. Επίσης θα εξελίσσονταν γενικότερα οι υποδομές και θα αυξάνονταν τα έσοδα.¹⁷

Έτσι 15 Μαρτίου του 1979 ψηφίστηκε στην Βουλή το νομοσχέδιο που προέβλεπε τον επαγγελματισμό του Ελληνικού ποδοσφαίρου από την σεζόν 1979-80 και την δημιουργία των ομάδων σε Π.Α.Ε.(Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες Εταιρίες).

Την διοργάνωση του πρωταθλήματος την αναλαμβάνει η Ε.Π.Α.Ε. (Ένωση Ποδοσφαιρικών Ανώνυμων Εταιρειών) υπό την εποπτεία της Ε.Π.Ο. Καθιερώθηκαν τα συμβόλαια και υπήρξε δεύτερη μεταγραφική περίοδο τον Δεκέμβριο.

Αντίθετος με αυτή την μεγάλη αλλαγή ήταν ο Π.Σ.Α.Π. (Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αμειβομένων Ποδοσφαιριστών) χαρακτηρίζοντάς το ατελέστατο και μη ανταποκρινόμενο στην ελληνική πραγματικότητα, χωρίς όμως να καταφέρει την απόσυρσή του.¹⁸

¹⁶ Γαργαλιάνος Δ – Ασημακόπουλος Μ., « Δομή και Οργάνωση του Ελληνικού Αθλητισμού », εκδ. Κλειδάριθμος, 2006, σελ 294

¹⁷ <https://www.kathimerini.gr>, Κοντός Χρήστος, «ο ατελής εκσυγχρονισμός του ποδοσφαίρου», Καθημερινή.

¹⁸ Μπόμης Ανδρέας, « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο », εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ. 370

Σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων έπαιξε η απόφαση της πολιτείας για διαγραφής των χρεών των ομάδων. Έτσι τις Π.Α.Ε. τις ανέλαβαν νέοι ιδιοκτήτες, εφοπλιστές, αποκτώντας το πλειοψηφικό πακέτο των ομάδων.¹⁹

Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται οι πρόεδροι και το μετοχικό κεφάλαιο των ομάδων.

ΟΜΑΔΑ	ΠΡΟΕΔΡΟΣ	ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΡΗΣ	Μαυρομμάτης	29.400.000 δρχ.
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ	Νταϊφάς	110.000.000 δρχ.
ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΚΟΣ	Βαρδινογιάννης	114.000.000 δρχ.
Α.Ε.Κ.	Μπάρλος	100.000.000 δρχ.
Π.Α.Ο.Κ.	Παντελάκης	37.100.000 δρχ.
ΓΙΑΝΝΙΝΑ	Αναστασίου	8.000.000 δρχ.
ΕΘΝΙΚΟΣ	Παπανικολάου	15.500.000 δρχ.
ΗΡΑΚΛΗΣ	Περτσινίδης	15.000.000 δρχ.
ΛΑΡΙΣΑ	Καντώνιας	10.842.000 δρχ.
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	Μεταξάς	10.000.000 δρχ.
Ο.Φ.Η.	Δουλουφάκης	40.000.000 δρχ.
ΔΟΞΑ ΔΡΑΜΑΣ	Ευμοιρίδης	10.000.000 δρχ.
ΠΑΝΑΧΑΙΚΗ	Σωτηράκης	20.000.000 δρχ.
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	Σιάνος	8.000.000 δρχ.
ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ	Παπαθανασίου	14.000.000 δρχ.
ΚΑΒΑΛΑ	Μπάλτσης	10.130.000 δρχ.
ΑΠΟΛΛΩΝ	Εμβλωμένος	5.000.000 δρχ.
ΡΟΔΟΣ	Καραμάριας	5.000.000 δρχ.

²⁰

¹⁹<https://www.kathimerini.gr> Κοντός Χρήστος, «ο ατελής εκσυγχρονισμός του ποδοσφαίρου», Καθημερινή.

²⁰ Μπόμης Ανδρ., «Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ 371

Αν και το Ελληνικό ποδόσφαιρο φαίνεται να έχει γυρίσει σελίδα οι νέες καταστάσεις έφεραν καινούργια προβλήματα. Οι εγκαταστάσεις των γηπέδων δεν βελτιώθηκαν και η οργάνωση ήταν ελλιπής με αποτέλεσμα να μείνει στάσιμο.

Οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι ήταν πλέον επαγγελματίες έκαναν την πρώτη απεργία στις 4 Δεκεμβρίου του 1979, με κυριότερο αίτημα τους το θέμα της ασφάλισής τους. Στο πλευρό τους στάθηκε ο σύνδεσμος προπονητών και η Ε.Π.Α.Ε. Το πρωτάθλημα αναβλήθηκε την δεύτερη αγωνιστική και συνεχίστηκε στις 16 Δεκεμβρίου με υπόσχεση της πολιτείας ότι θα βρεθεί λύση μέσα στο επόμενο δίμηνο.

Το 1983 έχουμε την πρώτη αναδιάρθρωση, επί καταβολής της Ε.Π.Α.Ε. Οι ομάδες που υποβιβάζονταν θα ήταν τέσσερις, έτσι ώστε από την επόμενη χρονιά το πρωτάθλημα να έχει 16 ομάδες.²¹

Κατά την δεκαετία του '80 το ποδόσφαιρο άνησε, τα γήπεδα γέμισαν και τα έσοδα αυξήθηκαν. Παράλληλα οι Π.Α.Ε. ήταν βουτηγμένες στα χρέη απέναντι στο δημόσιο και στο Ι.Κ.Α. Έτσι φτάσαμε στην ιστορική απεργία της σεζόν 1986-87 των δώδεκα ομάδων (εκτός Ολυμπιακού, Παναθηναϊκού, Ο.Φ.Η., Ηρακλή). Τα αιτήματα ήταν να γίνει αναδιάρθρωση των κατηγοριών, οι ομάδες να παίρνουν ποσοστό από τον Ο.Π.Α.Π., να διευθετηθούν τα χρέη στο Ι.Κ.Α. και το Δημόσιο, η Ε.Π.Α.Ε. να διοργανώνει το πρωτάθλημα και να γίνει ρύθμιση στο άρθρο 6 για τις πενταετίες.

Η πολιτεία ήταν ανένδοτη και έτσι τις τελευταίες τρεις αγωνιστικές του πρωταθλήματος είχαμε απεργία.

Η Ε.Π.Ο. τιμωρεί τις δώδεκα ομάδες και γίνονται αλλαγές στην βαθμολογία ενώ ξεκινάνε και συλλήψεις παραγόντων.

Οι Π.Α.Ε. στράφηκαν στην αντιπολίτευση, τότε ο Σήφης Βαλυράκης (υφυπουργός αθλητισμού) υπό την πίεση δέχεται να δώσει μια έξτρα επιχορήγηση στις Π.Α.Ε. 35 εκατομμυρίων δραχμών προκειμένου να τακτοποιούσαν τις οφειλές τους. Οι Π.Α.Ε. αρνούνται. Το πρωτάθλημα έφτασε στο τέλος με μια άνευ προηγουμένου δυσφήμιση για την χώρα μας. Η λύση βρέθηκε το καλοκαίρι όταν ο Ο.Π.Α.Π. έδωσε 80

²¹ Μπόμης Ανδ., « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ 389

εκατομμύρια δραχμές έναντι στο Ι.Κ.Α., η επιχορήγηση για τις Π.Α.Ε. αυξήθηκε στο 720 εκατομμύρια δραχμές ρυθμίστηκαν οι οφειλές στο δημόσιο και προέκυψε η πρώτη σύγκλιση στην ιστορία του ελληνικού ποδοσφαίρου.²² Αξιοσημείωτη είναι η επόμενη σεζόν 1987-88 όπου πρωταθλήτρια ήταν η Λάρισα, και ήταν η πρώτη επαρχιακή ομάδα που κατακτούσε το πρωτάθλημα. Για κακή της τύχη ανιχνεύτηκαν παράνομες ουσίες στον ποδοσφαιριστή της Γκεόργκι Τσίγκοφ. Σύμφωνα με την νομοθεσία θα έπρεπε να τιμωρηθεί με αφαίρεση τεσσάρων βαθμών και θα έχανε το πρωτάθλημα. Η είδηση για την ποινή αυτή προκάλεσε ξεσηκωμό στην πόλη της Λάρισας. Έκλεισαν μαγαζιά, σχολεία, αποκλείστηκε η εθνική οδός και το σιδηροδρομικό δίκτυο. Έτσι η ποινή αποσύρθηκε και το σχετικό άρθρο του ΚΑΠ με την συναίνεση της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ αποσύρθηκε εξασφαλίζοντας μια μεγάλη έκπληξη για το Ελληνικό ποδόσφαιρο.²³

Την σεζόν 1988-89 έγινε άλλη μια αναδιάρθρωση. Αποφασίστηκε ότι από την νέα σεζόν οι ομάδες θα ήταν 18. Λόγω έλλειψης οργάνωσης αποφασίστηκε τελευταία στιγμή η διεξαγωγή μπαράζ μεταξύ των τριών τελευταίων της Α εθνικής με τέταρτο, πέμπτο και έκτο της Β εθνικής με δύο ομάδες να εξασφαλίζουν την άνοδο ή παραμονή στην Α εθνική. Έτσι είχαμε ένα νέο πρωτάθλημα μέσα στο καλοκαίρι, με αποτέλεσμα λόγω της αύξησης των αγώνων οι διαιτητές να απεργήσουν την πρώτη αγωνιστική.²⁴

Το 1991 τα πρωταθλήματα της Β και Γ εθνικής έγιναν επαγγελματικά. Την ευθύνη της διοργάνωσης των πρωταθλημάτων πλέον δεν την είχε η Ε.Π.Ο. αλλά η Ε.Π.Α.Ε.²⁵

Εκείνη την περίοδο καταγράφεται και η πρώτη τηλεοπτική συμφωνία για τις μεταδόσεις της Α εθνικής από την Ε.Ρ.Τ.

Στον παρακάτω πίνακα, αναφέρονται αναλυτικά τα ποσά που έδιναν τα κανάλια την πρώτη εικοσαετία.

²² <https://www.SDNA.gr>, Zastro, «Το χειρότερο Πρωτάθλημα όλων των εποχών»

²³ <https://www.mixanitouxronou.gr>, Μανώλης Χουμεριανός, «Το ΤΑ ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΤΣΙΓΚΟΦ.ΤΟ ΝΕΟ ΚΙΛΕΛΕΡ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ ΟΤΑΝ ΑΦΑΙΡΕΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΑΕΛ 4 ΒΑΘΜΟΙ ΛΟΓΩ ΝΤΟΠΑΡΙΣΜΑΤΟΣ. ΕΚΛΕΙΣΑΝ ΜΑΓΑΖΙΑ ΣΧΟΛΕΙΑ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΘΗΚΕ Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ

²⁴ Μπόμης Ανδ., «Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ Πελεκάνος, Αθήνα, σελ. 432

²⁵ ΝΟΜΟΣ 1958/1991

1991-92	E.P.T.	1.600.000
1992-93	MEGA	3.400.000
1993-94	MEGA- ANT1	5.100.000
1994-95	NETMED-ERT	5.600.000
1995-96	NETMED-ERT	9.000.000
1996-2001	NETMED-ERT	10.100.000
2001-02	NETMED- ALPHA DIGITAL	61.300.000
2002-2003	NETMED- ALPHA	31.000.000
2003-2004	NETMED- ALPHA- TV MAGIC	25.400.000
2004-05	NETMED- ALPHA	26.300.000
2005-06	NETMED-ALPHA	26.300.000
2006-07	NETMED- ERT	28.800.000
2007-08	NETMED- ERT- ALPHA	31.200.000
2008-09	NETMED- ERT- ALPHA	31.200.000
2009-10	FORTHNET- SKAI- ERT	52.500.000
2010-11	FORTHNET- ERT	54.300.000
2011-12	FORTHNET	44.350.000

Χαρακτηριστικό είναι ότι την σεζόν 1994-95 ήταν η πρώτη φορά που μεταδόθηκαν ποδοσφαιρικοί αγώνες από συνδρομητικό κανάλι.

Το 2001 φτάνουμε στο σημείο όπου οι Π.Α.Ε. μπορούν να διαπραγματευτούν μόνες τους τα τηλεοπτικά τους δικαιώματα. Λόγω του ανταγωνισμού η ALPHA DIGITAL έκανε έξι φορές μεγαλύτερη προσφορά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και χωρίς να έρθουν τα αναμενόμενα κέρδη η εταιρία χρεοκόπησε μειώνοντας τα έσοδα των Π.Α.Ε. την επόμενη σεζόν.²⁶

Το 1999 έγινε άλλη μια αναδιάρθρωση. Είχε στόχο την μείωση των ομάδων σταδιακά την επόμενη τριετία στα Ελληνικά πρωταθλήματα. Η εταιρία Deloitte &

²⁶<https://www.onsports.gr>, Πλιάτσικας Κ., «Λεφτά υπάρχουν στην πλανήτη της super league»,

Touche για λογαριασμό της Ε.Π.Α.Ε. ανέλαβε αυτό το εγχείρημα. Οι αλλαγές εφαρμόστηκαν μόνο για την περίοδο 2000-01, που ήταν απλά μια μετονομασία των πρωταθλημάτων.²⁷ Τα επόμενα δύο χρόνια τίποτα δεν προχώρησε. Το πρωτάθλημα ήταν σε παρακμή. Οι ομάδες είχαν παράπονα από την Ε.Π.Α.Ε. η οποία φαινόταν να μην μπορεί να εξελίξει το πρωτάθλημα στα ευρωπαϊκά πρότυπα, έτσι ξεκίνησε η προσπάθεια για την δημιουργία της SUPERLEAGUE.

Οι αλλαγές που θα εφαρμόζε η SUPERLEAGUE ήταν η κεντρική διαχείριση των τηλεοπτικών δικαιωμάτων που η Ε.Π.Α.Ε. δεν μπορούσε να εξασφαλίσει. Επίσης είχε σκοπό να κάνει αύξηση της πληρότητας των γηπέδων όπου την περίοδο 2004-05 ήταν στο 32,3% συνεπώς παράλληλη αύξηση των εσόδων από τα εισιτήρια.

Την περίοδο 2006-07, προβλεπόταν μείωση των εξόδων από 5,4 σε 3,5 εκατομμύρια ευρώ και αύξηση των κερδών που θα μοιράζονταν ισάξια στις ομάδες, την τριετία 2006-09 κατά 78% και από το 2011 90%. Επιχορήγηση για τις τρεις ομάδες που θα πέσουν και θα ανέβουν σε Β εθνική και Α εθνική αντίστοιχα, και μία επιχορήγηση της SUPERLEAGUE για όλες τις Π.Α.Ε. της Β εθνικής.

Επιπλέον στελέχωση των ομάδων από τεχνοκράτες μάνατζερ για την γενική διεύθυνση, την διεύθυνση προγραμματισμού και διεξαγωγής πρωταθλήματος, την διεύθυνση οικονομικών και διοικητικών υπηρεσιών και την εμπορική διεύθυνση. Τα έξοδα για την μισθοδοσία θα μειωθούν ενώ τα λειτουργικά θα αυξηθούν.

Τον Ιούλιο του 2006 πάρθηκε η απόφαση για την δημιουργία της SUPERLEAGUE ως αστικού συνεταιρισμού περιορισμένης ευθύνης που θα ήταν υπεύθυνη για την διεξαγωγή της Α εθνικής κατηγορίας και θα είχε ως αποτέλεσμα την διάλυση της Ε.Π.Α.Ε. Την οργάνωση της Α και Β εθνικής κατηγορίας την ανέλαβε η Ένωση Επαγγελματικού Ποδοσφαίρου Εθνικής Κατηγορίας.²⁸

Το 2010 προγραμματίστηκε να γίνει άλλη μια αναδιάρθρωση, η οποία τελικά έγινε τρία χρόνια μετά. Το σχέδιο προέβλεπε να αυξηθούν από 16 σε 18 οι Π.Α.Ε. της

²⁷ <https://www.pelop.gr>, Γερογιάννης Βαγγέλης, «αναδιαρθρώσεις μία αμαρτωλή ιστορία 60 και πλέον χρόνων».

²⁸ <https://www.tovima.gr>, Γεωργάκης Ι., « Τι αλλάζει η ποδοσφαιρική superleague», Αθλητισμός,

SUPERLEAGUE η Β εθνική να χωριστεί σε δύο ομίλους και η Γ εθνική που μέχρι τότε ήταν ημιεπαγγελματική να συγχωνευτεί με την Δ εθνική σε μια ερασιτεχνική κατηγορία την Γ εθνική ερασιτεχνική.

Η επόμενη αναδιάρθρωση έγινε το 2019. Και οι αλλαγές πραγματοποιήθηκαν στις χαμηλότερες κατηγορίες. Πιο συγκεκριμένα οι επαγγελματικές κατηγορίες έγιναν ξανά τρείς, η πρώτη κατηγορία SUPERLEAGUE μετονομάστηκε σε SUPERLEAGUE 1 δημιουργήθηκε μια δεύτερη κατά σειρά κατηγορία η SUPERLEAGUE 2 με αποτέλεσμα η FOOTBALLLEAGUE να είναι Τρίτη κατά σειρά κατηγορία και τέταρτη κατηγορία να είναι η Γ εθνική ερασιτεχνική.

Το 2021 έγινε ακόμα μια αναδιάρθρωση. Αυτή την φορά συγχωνεύτηκαν η SUPERLEAGUE 2 με την FOOTBALLLEAGUE και το πρωτάθλημα θα είχε δύο ομίλους, τον Βόρειο και τον Νότιο. Το πρωτότυπο για τα Ελληνικά δεδομένα σε αυτήν την αναδιάρθρωση είναι η δημιουργία Β ομάδων για τον Ολυμπιακό τον Παναθηναϊκό την Α.Ε.Κ. και τον Π.Α.Ο.Κ..

Όλες οι Β ομάδες αγωνίζονται στην SUPERLEAGUE 2 και απαγορεύεται να παίξουν στην ίδια κατηγορία με την Α ομάδα. Επίσης όσο η Β ομάδα είναι στην επαγγελματική κατηγορία είναι υποχρεωτικό όλοι οι παίκτες να έχουν συμβόλαιο.²⁹

²⁹ <https://www.bankingnews.gr/Δημητρώπουλος/> «Αναδιάρθρωση η πιο συνηθισμένη λέξη στο λεξιλόγιο του Ελληνικού ποδοσφαίρου», 22-6-21

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι Αθλητικές Ανώνυμες Εταιρείες (Π.Α.Ε.) πρέπει να έχουν μια συγκεκριμένη δομή λειτουργίας ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται στην καθημερινότητα αλλά και στις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν. Το νομικό πλαίσιο που τις διέπει αλλά και τα διοικητικά κριτήρια πρέπει να τηρούνται έναντι όλων. Διαβάζουμε στην Μεταπτυχιακή εργασία του Ερμή Χέλμη (Χανιά, Οκτώβριος 2015) τα εξής:³⁰

Οι αθλητικές ανώνυμες εταιρίες είναι αθλητικές επιχειρήσεις που αναπτύσσουν επαγγελματικές ομάδες σε αθλήματα τα οποία παρουσιάζουν εμπορική ανάπτυξη όπως στο ποδόσφαιρο. Οι οργανισμοί αυτοί συγκροτούν ομάδες και συμμετέχουν και εθνικά και διεθνή επαγγελματικά πρωταθλήματα με στόχο την παραγωγή αθλητικού θεάματος το οποίο παρέχεται στους θεατές είτε <<ζωντανά>> (από το γήπεδο) είτε μέσω των Μ.Μ.Ε. (Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης).

Επίσης οι αθλητικές εταιρείες διαθέτουν επαγγελματική και τεχνική υποστήριξη ώστε να μπορούν να καλύπτουν τις ανάγκες των αθλητών οι οποίοι είναι επαγγελματίες και να εκμεταλλεύονται το θέαμα το οποίο προσφέρουν. Ο συντονισμός του επαγγελματικού πρωταθλήματος που συμμετέχουν οι εταιρείες γίνεται από την Super League η οποία προσφέρει την διοικητική υποστήριξη.

Οι Α.Α.Ε. έχουν ως βασικό σκοπό τους την οργάνωση και διοίκηση επαγγελματικών αθλητικών ομάδων καθώς επίσης και την οργάνωση επίσημων ή φιλικών αγώνων αλλά και την συμμετοχή τους σε κάθε είδους αγώνες ή εκδηλώσεις σχετικά με το άθλημα που καλλιεργούν βάσει των σκοπών και των κανονισμών των οικείων επαγγελματικών συνδέσμων και ομοσπονδιών.

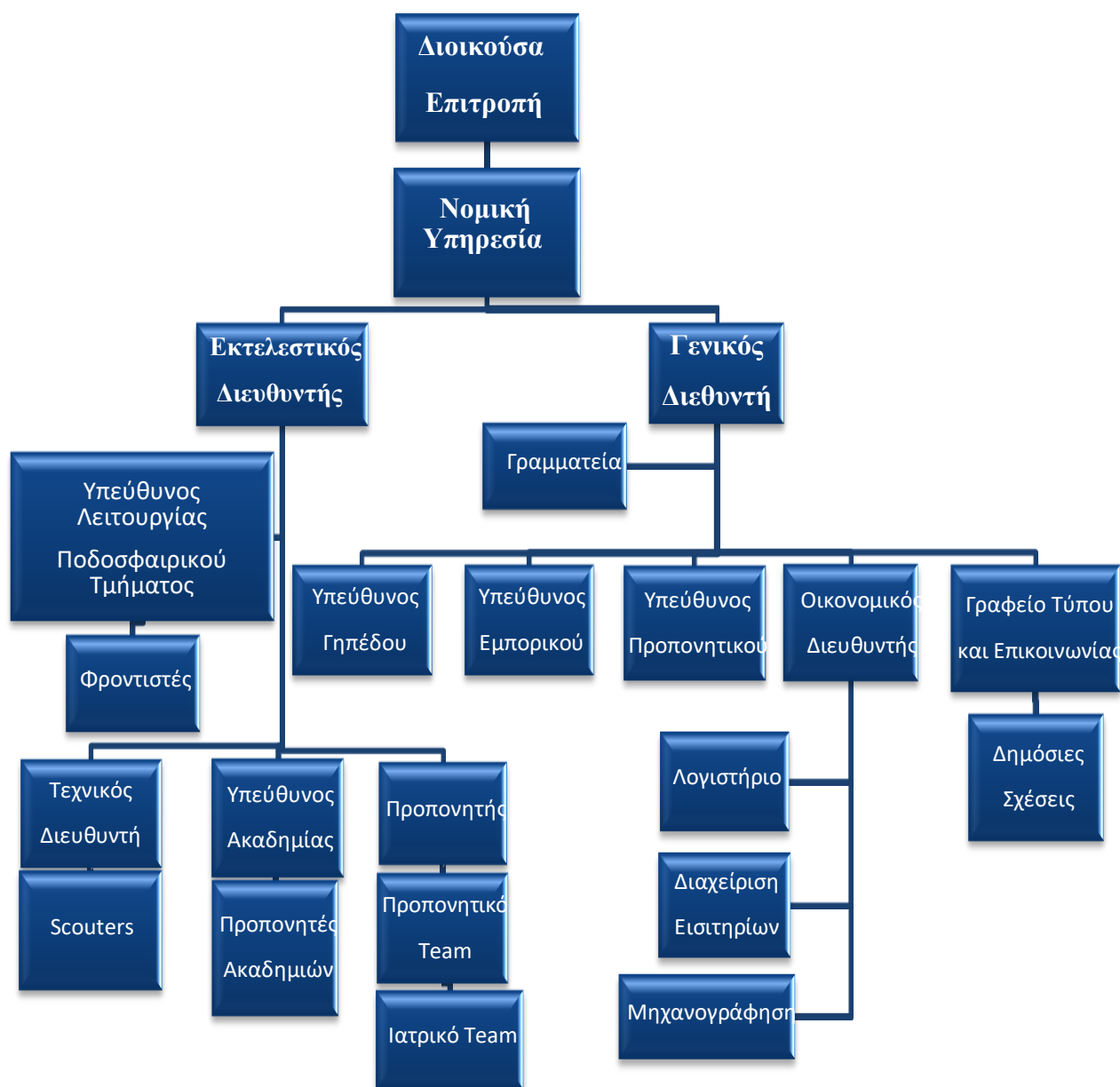
³⁰ Χέλμης Ερμής, «Πολυκριτήρια Ανάλυση και Οικονομική Αξιολόγηση των Ποδοσφαιρικών Ανώνυμων Εταιριών (Π.Α.Ε.)», διπλωματική, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, Οκτώβριος 2015

Οι Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες Εταιρείες (Π.Α.Ε.)

Θέλοντας η πολιτεία να προασπίσει τον ερασιτεχνικό αθλητισμό, να βοηθήσει τον επαγγελματικό αλλά και να προστατέψει τις συναλλαγές στο καθεστώς της ελεύθερης αγοράς, έχει καταβάλει προσπάθειες στο να δημιουργήσει ένα νομικό πλαίσιο στο οποίο θα μπορούν στηριχθούν οι ομοσπονδίες, σε συνδυασμό με τα νομικά πλαίσια που υπάρχουν στον <<χώρο>> του αθλητισμού με αποτέλεσμα να συμβάλει στο να γίνει ο Ελληνικός Αθλητισμός περισσότερο ανταγωνιστικός σε σχέση με τις ξένες χώρες.

Η άσκηση της αθλητικής δραστηριότητας υπάγεται σε ένα σύνολο κανόνων δικαίου κρατικής και συμβατικής προέλευσης οι οποίοι ρυθμίζουν τις έννομες σχέσεις. Από το σύνολο των κανόνων αυτών δεν θα μπορούσαν να λείπουν και οι Π.Α.Ε. Το 1975 έγινε η πρώτη προσπάθεια για την θέσπιση του πρώτου αθλητικού νόμου (Ν. 75/1975) <<Περί οργανώσεως του εξωσχολικού αθλητισμού & ρυθμίσεων συναφών θεμάτων>>, ο οποίος με τις ρυθμίσεις του καλύπτει ένα ευρύ φάσμα φορέων του ερασιτεχνικού αθλητισμού απαραίτητων για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του.

Στον παρακάτω πίνακα και στην ίδια εργασία βλέπουμε την διοικητική διάρθρωση

που πρέπει μια Π.Α.Ε. να έχει ώστε να μπορεί να λειτουργεί σωστά.

Η διακύμανση του αριθμού των εισιτηρίων διαχρονικά

Από το 1980 που το ποδόσφαιρο έγινε επαγγελματικό στην Ελλάδα οι φορείς θέλησαν να προοδεύσουν το άθλημα στην χώρα μας, όπως είχε κάνει και η υπόλοιπη Ευρώπη. Σχετικά με την προσέλευση του κόσμου στα γήπεδα μπορούμε να πούμε ότι το πρώτο μισό της δεκαετίας του 80 ο στόχος επιτεύχθηκε. Η άνοδος των

εισιτηρίων τότε ήταν μεγαλύτερη από ποτέ χωρίς όμως να υπάρξει και η ανάλογη συνέχεια. Η κάθοδος των εισιτηρίων ήταν κατακόρυφη μέχρι τις αρχές του 2000, που υπήρξε μια κινητικότητα χωρίς όμως να φτάσει τους αριθμούς που υπήρχαν 20 χρόνια πριν. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται οι πωλήσεις εισιτηρίων από τότε που έγινε επαγγελματικό το πρωτάθλημα μέχρι και το 2020

1979-80	2.886.049
1980-81	2.604.610
1981-82	2.509.792
1982-83	2.383.464
1983-84	2.454.637
1984-85	2.857.978
1985-86	3.382.964
1986-87	2.232.308
1987-88	2.700.263
1988-89	2.235.561
1989-90	2.009.498
1990-91	1.959.369
1991-92	1.800.827
1992-93	1.499.203
1993-94	1.136.090
1994-95	1.264.583
1995-96	1.311.209
1996-97	1.364.739
1997-98	1.371.558
1998-99	1.264.374
1999-00	1.240.069
2000-01	841.522
2001-02	1.024.187
2002-03	775.334

2003-04	679.800
2004-05	1.325.636
2005-06	1.354.276
2006-07	1.484.720
2007-08	1.632.847
2008-09	2.006.450
2009-10	1.970.277
2010-11	1.619.978
2011-12	1.287.181
2012-13	1.225.889
2013-14	1.253.907
2014-15	936.686
2015-16	1.042.228
2016-17	1.006.530
2017-18	949.051
2018-19	1.282.138
2019-20	1.166.250

^{31, 32, 33}

Τα αποτελέσματα των εισιτηρίων σε αυτά τα 40 χρόνια πορείας του Ελληνικού ποδοσφαίρου είναι απογοητευτικά κυρίως λόγω της καθοδικής πορείας που υπάρχει. Με βάση μια σχετικά πρόσφατη έρευνα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη η χώρα μας είναι στην 27^η θέση σε αριθμό εισιτηρίων πίσω από πρωταθλήματα δεύτερης και τρίτης κατηγορίας Αγγλίας, Γερμανίας, Ισπανίας, Γαλλίας, Ιταλίας³⁴.

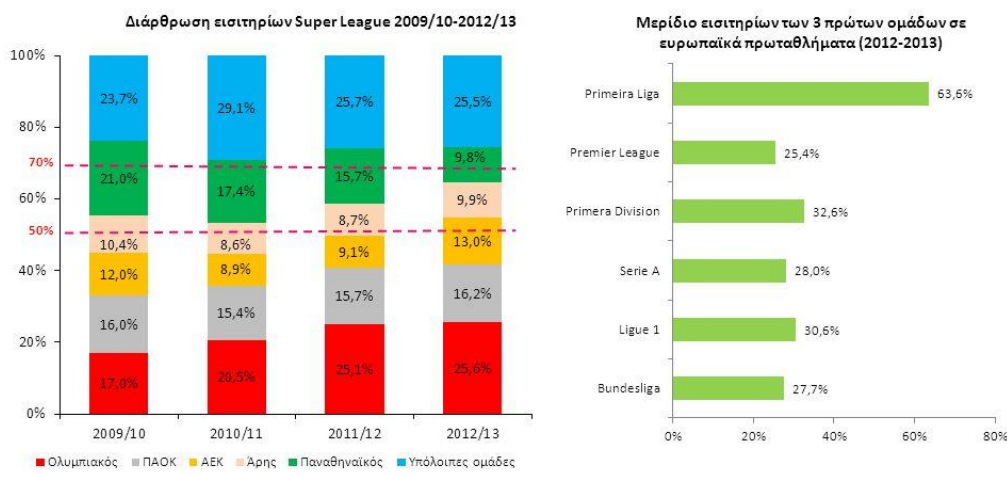
³¹ Μπόμης Ανδρέας, « Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο», εκ. Πελεκάνος, Αθήνα, σελ.479,

³² Χριστοδούλου Δημήτρης, « Μέσος όρος και αριθμός εισιτηρίων ομάδων», SPORTMAN.GR SUPERLEAGUE 2008-13

³³ <https://www.sdna.gr>. Μήλιος Σωτήρης, « Ο κόσμος επιστρέφει στα γήπεδα, ιστορικό ρεκόρ 12ετίας στα εισιτήρια»,

³⁴ www.epfl-europeanleagues.com, EUROPEAN LEAGUES FAN ATTEDANCE REPORT 2010-2017

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι μεγάλες διαφορές που υπάρχουν στο θέμα των εισιτηρίων τόσο μεταξύ των κορυφαίων ομάδων της Super League και της χαμηλότερης δυναμικότητας ΠΑΕ αλλά και μεταξύ του Ελληνικού Πρωταθλήματος και των σημαντικότερων πρωταθλημάτων της Ευρώπης.

Περισσότερο από το 50% των εισιτηρίων στη Super League το 2012/13 αντιστοιχεί σε τρεις ομάδες, ενώ αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται μόνο στο πορτογαλικό πρωτάθλημα .

Πηγή: Worldfootball.net, Super League

Super League, Φεβρουάριος 2014

7

35

Χαρακτηριστικά βλέπουμε ότι κατά την αγωνιστική περίοδο 2012/13 ο Ολυμπιακός έχει το ίδιο ποσοστό εισιτηρίων (25,6%) με το άθροισμα του ποσοστού εισιτηρίων όλων των ΠΑΕ χαμηλότερης δυναμικότητας (25,5%). Επίσης φαίνεται ακόμη ότι περισσότερο από το 50% των εισιτηρίων που κόβονται ανήκει σε τρεις ομάδες. Αυτό δείχνει και την μεγάλη ψαλίδα που υπάρχει μεταξύ των κορυφαίων ομάδων του Ελληνικού Πρωταθλήματος με τις υπόλοιπες ομάδες.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στο Πορτογαλικό Πρωτάθλημα. Στα μεγάλα Ευρωπαϊκά Πρωταθλήματα όμως υπάρχει μια μεγαλύτερη ισορροπία στην

35

31

διάρθρωση των εισιτηρίων κατά την ίδια χρονική περίοδο. Αυτό δείχνει και επιτρέπει τον ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων και άρα αυξάνει το ενδιαφέρον των φιλάθλων. Έτσι εξαναγκάζονται οι ομάδες να ψάχνουν τρόπους να γίνουν καλύτερες σε όλα τα επίπεδα τόσο όσον αφορά το υλικοτεχνικό επίπεδο όσο και το έμψυχο υλικό. Οργανώνονται περισσότερο, προσλαμβάνουν τεχνοκράτες σε θέσεις κλειδιά, αξιολογούν το ανθρώπινο δυναμικό και έτσι εξελίσσουν το προϊόν τους.

Σύμφωνα με το σκεπτικό του κόσμου το 48% έχει πολύ κακή άποψη για το Ελληνικό ποδόσφαιρο, το 33% ούτε καλή ούτε κακή ενώ μόλις το 19% έχει καλή άποψη. Μεγαλύτερο πρόβλημα του πρωταθλήματος, το κοινό πιστεύει, ότι είναι η βία (52%) μετά τα οικονομικά συμφέροντα (30%), η κακή διαιτησία (24%), οι κακές εγκαταστάσεις (21%) οι κακές διοικήσεις των ομάδων (20%), η έλλειψη καλών παικτών (18%), η έλλειψη διαφάνειας (12%) και τα στημένα παιχνίδια (8%). Ευθύνες συνεπώς για την απομάκρυνση του κόσμου από τα γήπεδα έχουν όλοι και δεν μπορούν να αποδοθούν μόνο σε έναν³⁶.

Το 2017 ο Πανιώνιος έπαιξε έναν ιστορικό αγώνα με την Γκόριτσα στην Νέα Σμύρνη για τα προκριματικά Ευρωπαϊκής διοργάνωσης. Ο αγώνας δεν μεταδόθηκε από κανένα κανάλι και κόπηκαν μόλις 4.000 εισιτήρια σε ένα γήπεδο 10.000 θέσεων, καταρρίπτοντας τον μύθο ότι ο κόσμος δεν πάει στα γήπεδα λόγω της τηλεόρασης και αποκαλύπτοντας τις παθογένειες του Ελληνικού ποδοσφαίρου³⁷.

Αυτές οι παθογένειες μπορούν να εντοπιστούν σε πολλούς τομείς του Ελληνικού ποδοσφαίρου. Είναι κοινώς γνωστό σε όλο το φίλαθλο κόσμο ότι το Ελληνικό ποδόσφαιρο μαστιάζεται από την διαφθορά η οποία μπορεί να είναι δωροδοκίες, αυθαιρεσίες παραγόντων, διοικητικά σκάνδαλα, ξέπλυμα χρήματος με μεταγραφές παικτών, αμφισβητούμενες αθλητικές αποφάσεις. Απόδειξη σε αυτό είναι ότι το 73,54% του κόσμου θεωρεί ότι -το πρωτάθλημα είναι βρώμικη υπόθεση-, το 84,86% ότι -στα γήπεδα εκτός από μπάλα παίζονται και συμφέροντα- και στο ερώτημα – αν οι περισσότεροι διαιτητές είναι αμερόληπτοι- το 70% απάντησε όχι. Η έρευνα αυτή

³⁶ Κυπριανός Παντελής- Χουμεριανός Μανώλης, « *Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών*», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σ.105

³⁷ <https://www.Athensvoice.gr>, Κόλιας Φίλιππος, «Γιατί δεν πάει ο κόσμος στα γήπεδα πια;», 17 Ιουλίου 2017

πραγματοποιήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 80 όπου τότε άρχισε η πτώση των εισιτηρίων, 20 χρόνια μετά οι αριθμοί των εισιτηρίων είναι πιο κάτω από ποτέ³⁸.

Την ίδια στιγμή που η Ελβετική πολυεθνική εταιρία Sport radar ενημέρωσε την Ε.Π.Ο. πως τις χρονιές 2011-21 350 παιχνίδια θεωρούνται ύποπτα για χειραγώγηση, γεγονός που κατατάσσει την χώρα μας πρώτη χώρα παγκοσμίως³⁹.

Άμεση σχέση με το ποδόσφαιρο σε μια χώρα έχει και η οικονομική και κοινωνική της κατάσταση. Στην χώρα μας το ποδόσφαιρο δεν παρακολουθείται από πολίτες σε συγκεκριμένες κοινωνικές θέσεις. Μπορεί να αρέσει λίγο περισσότερο στους αγρότες- και στους -εργάτες- αλλά και όλοι οι υπόλοιποι είναι ποδοσφαιρόφιλοι εξίσου. Σχετικά με τα εισοδήματα οι πλειοψηφία ανήκει στα μικρά και μεσαία μηνιαία εισοδήματα ενώ λιγότερος κόσμος ανήκει στα αρκετά χαμηλά έως ανύπαρκτα εισοδήματα. Η οικονομική κατάσταση των πολιτών άλλαξε μετά την οικονομική κρίση που ξέσπασε στην Ελλάδα το 2009⁴⁰.

Σε έρευνα που έγινε το 2020 με τίτλο *‘‘Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ SUPER LEAGUE’’*⁴¹ αναφέρονται τα εξής:

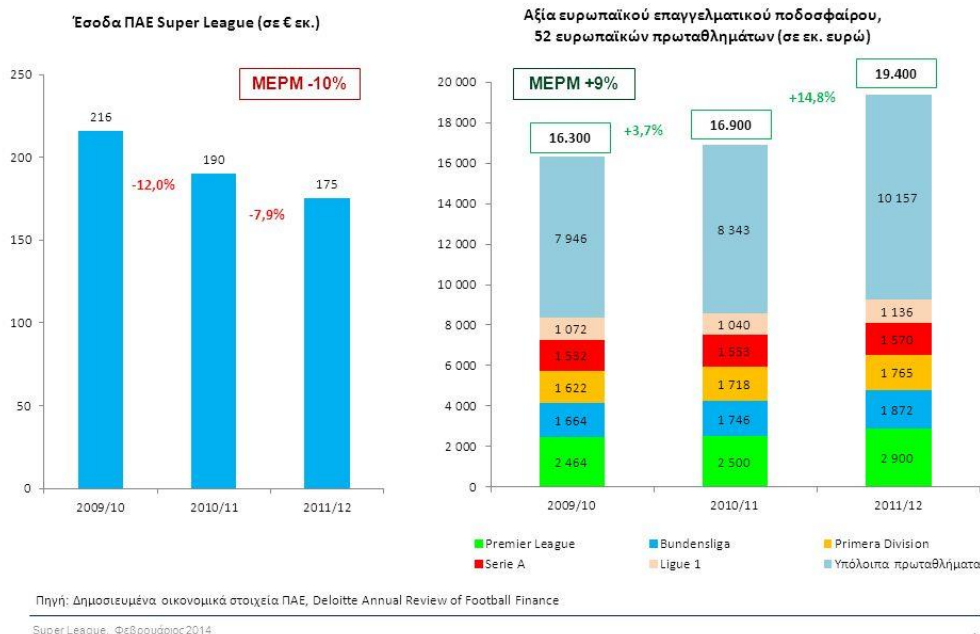
«... διαπιστώνεται η καθοδική πορεία των εσόδων της Super League από τα εισιτήρια, η οποία ακολουθεί με μικρή καθυστέρηση την φθίνουσα περίοδο του Πραγματικού Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΠΑΕΕ) από το 2008 έως το 2015. Η οικονομική κρίση της χώρας φαίνεται να επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την πορεία των εσόδων, τα οποία μειώθηκαν περίπου 72% με βάση την καλύτερη (2005) και την χειρότερη (2015) οικονομικά αγωνιστική περίοδο». Ενδεικτικά στο σημείο αυτό και στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε ακριβώς την ποσοστιαία πτώση των εσόδων των ΠΑΕ της Super League κατά την αγωνιστική περίοδο 2009/10 μέχρι και την αγωνιστική περίοδο 2011/12. Αντίθετα κατά τις ίδιες αγωνιστικές περιόδους στην Ευρώπη τα έσοδα αυξάνουν συνεχώς όχι μόνο στα μεγαλύτερα πρωταθλήματα αλλά γενικότερα σε όλες τις χώρες.

³⁸ Σταμίρης Γιάννης, « Πανόραμα του Ελληνικού Αθλητισμού», εκδ.Ιατρικές ΖΗΤΑ, Αθήνα, σελ.421

³⁹ <https://www.gegonota.news>, «Ποδόσφαιρο, Παγκόσμιοι Πρωταθλητές στα σημμένα παιχνίδια»

⁴⁰ Κυπριανός Παντελής – Χουμεριανός Μανώλης, « Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ.55

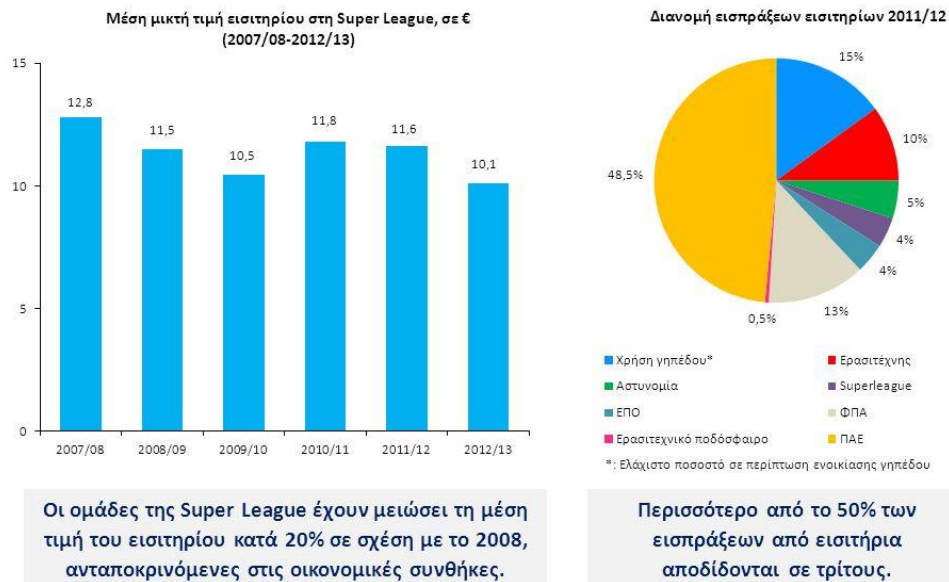
⁴¹ Λίπας Ι., Μάνας Β., Αυθινός Ι., στο: 20^ο Συνέδριο Διοίκησης Αθλητισμού και Αναψυχής, Συζήτηση – Συμπεράσματα.

«...Για την πορεία των εσόδων από το 2011 και μετά συμπεραίνεται πως είτε η μείωση της τιμής των εισιτηρίων δεν ήταν επαρκής, είτε υπήρξαν και άλλοι λόγοι που εμπόδισαν τους φιλάθλους να πάνε στα γήπεδα. Σημειώνεται η κακή στρατηγική των ομάδων, οι οποίες εν μέσω της κρίσης (2010 & 2011), αύξησαν τις τιμές, γεγονός που έφερε ραγδαία πτώση της προσέλευσης. Για την χρονική περίοδο 2011-2017, η αγορά ακόμη και ενός φθηνού εισιτηρίου από τους φιλάθλους, μία παραδοσιακή πηγή εσόδων για τις ομάδες, έφθασε στο σημείο να αποτελεί πλέον είδος πολυτελείας, με συνέπεια όλο και περισσότεροι να απουσιάζουν από τα γήπεδα. Η μικρή ανάκαμψη της προσέλευσης, αλλά και των εσόδων που παρατηρείται τις δύο τελευταίες χρονιές πιθανόν να οφείλεται στη συνεχιζόμενη μείωση των τιμών παρά την ήπια αύξηση του ΠΑΕΕ».

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την Μέση μικτή τιμή του εισιτηρίου στην Super League κατά τις αγωνιστικές περιόδους από το 2007/08 έως και το 2012/13. Παρατηρούμε ότι η μείωση της μέσης τιμής του εισιτηρίου κατά τις συγκεκριμένες χρονικές περιόδους φτάνει έως και το 20%. Βέβαια βλέποντας και την διανομή των

εισπράξεων από τα εισιτήρια θα διαπιστώσουμε ότι οι ΠΑΕ βάζουν στο ταμείο τους λιγότερο από το 50%. Είναι λοιπόν μια σημαντική απώλεια εσόδων από τα ταμεία τους που τόσο μεγάλη ανάγκη έχουν.

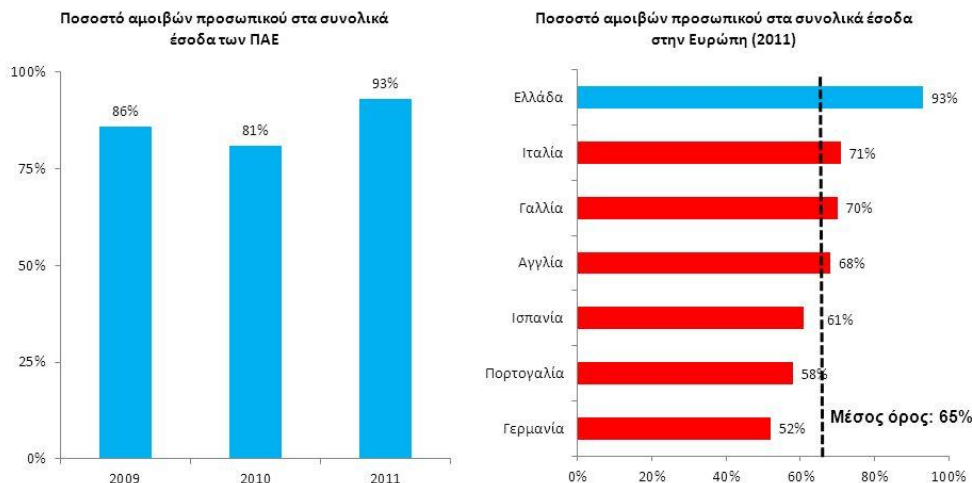

Super League, Φεβρουάριος 2014

9

Στα παραπάνω αξίζει να παραθέσουμε και τον επόμενο πίνακα ο οποίος δείχνει ποιο είναι το ποσοστό αμοιβών και εξόδων του προσωπικού των ΠΑΕ σε σύγκριση με τις Ευρωπαϊκές.

Η Ελλάδα κατέχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά αμοιβών και εξόδων προσωπικού προς τα συνολικά έσοδα, στην Ευρώπη (Μ.Ο. 2011: 65%, 2012: 61%).

Πηγή: UEFA Club Licensing Benchmarking Report

Super League, Φεβρουάριος 2014

10

Παρατηρούμε λοιπόν ότι ποσοστιαία αυτό φτάνει στο 93% ενώ ο μέσος όρος στην Ευρώπη είναι μόλις 65%. Αυτό δείχνει πολλά πράγματα αλλά και τις παθογένειες του Ελληνικού Ποδοσφαίρου.

«Η ανάλυση των αποτελεσμάτων δείχνει ότι το ποδόσφαιρο δεν είναι ανεξάρτητο από την ευρύτερη οικονομία μίας χώρας. Η οικονομική κρίση φαίνεται να επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την πορεία των εσόδων και το πρόβλημα θα μπορούσε ενδεχόμενα να αμβλυνθεί με δραστικότερη μείωση τιμών. Η πορεία του επαγγελματικού ποδοσφαίρου θα μπορούσε να είναι πολύ καλύτερη και οι ομάδες να αποστασιοποιηθούν από την οικονομική κρίση εφαρμόζοντας ευρηματικές επιχειρηματικές λύσεις. Θα μπορούσαν, δηλαδή, οι δείκτες αποδοτικότητας να εφαρμοστούν σε διάφορους τομείς λειτουργίας, οι οποίοι θα μπορούσαν να επιδράσουν θετικά στα οικονομικά των συλλόγων, η συγκράτηση των εξόδων με την θέσπιση ανωτάτων ορίων μισθών και αριθμού παικτών μίας ομάδας, καθώς και η πιο ισομερή διανομή των εσόδων του πρωταθλήματος, ώστε να επέλθει οικονομική σταθερότητα».

Από την άλλη μεριά στις κερκίδες των γηπέδων υπάρχει ένας διαχωρισμός. Υπάρχουν οι οπαδοί των πετάλων, οι λιγότερο φανατικοί σε άλλο μέρος του γηπέδου

και οι επίσημοι στο κέντρο του γηπέδου. Για τους οπαδούς των πετάλων το παιχνίδι είναι ένας σκληρός αγώνας και όχι απλά ένα παιχνίδι. Δεν υπάρχει τόσο διάθεση για θέαμα. Αυτή η πίστη στην ομάδα δύσκολα μπορεί να εξηγηθεί ορθολογικά, για αυτόν δεν έχει τόσο σημασία τι γίνεται μέσα στο παιχνίδι παρά μόνο η πίστη προς την ομάδα και ανάλογα με το αποτέλεσμα μπορεί να εξελιχθεί σε τραγωδία ή σε θρίαμβο⁴².

Με λίγα λόγια χαρακτηρίζονται από έλλειψη αθλητικής παιδείας, και κάπου εδώ ταιριάζει απόλυτα η δήλωση του Αλεξάντερ Γκομέλσκι (προπονητής μπάσκετ της ΕΣΣΔ) το 1987 ότι -οι Έλληνες δεν αγαπούν τα ομαδικά σπόρ αλλά τις νίκες σε αυτά-. Αυτό είναι ένα δεδομένο το οποίο οι Έλληνες παράγοντες των ομάδων το εκμεταλλεύονται με στόχο την εύκολη και γρήγορη επιτυχία με οποιοδήποτε κόστος για το θέαμα των γηπέδων. Αρκετά σύνηθες είναι το παράδειγμα του να ασκείται επιρροή στους διαιτητές για ευνοϊκά αποτελέσματα υπέρ της ομάδας τους. Επίσης επιρροή ασκείται και στον προπονητή της ομάδας για επιλογές παικτών και διάφορα θελήματα των παραγόντων. Και λέγεται ότι δεν είναι λίγα τα παραδείγματα ομάδων δορυφόρων που είναι υποχείρια μεγαλύτερων ομάδων. Τα αποτελέσματα των παραπάνω έχουν ως συνέπεια να υποβαθμίζεται η ποιότητα του ποδοσφαίρου με αποτέλεσμα την μείωση των εισιτηρίων.

Ένα κύριο χαρακτηριστικό των Ελληνικών γηπέδων είναι η βία. Εκτός από τους παραβάτες οπαδούς στα γήπεδα που είναι η μειοψηφία, υπάρχουν και οι φίλαθλοι μιας ομάδας που πάνε στο γήπεδο για να απολαύσουν έναν αγώνα και να νιώσουν τις συγκινήσεις του. Πολλές φορές αυτή η μερίδα φιλάθλων πέφτουν θύματα των πιο θερμόαιμων οπαδών και των μορφών βίας που χρησιμοποιούν. Είναι απόλυτα λογικό κυρίως οι οικογενειάρχες να απουσιάζουν από τις κερκίδες. Κανείς δεν θέλει να διακινδυνεύσει την σωματική του ακεραιότητα, να βρεθεί κατά λάθος στην λάθος εξέδρα, μέσα σε κάποια συμπλοκή, ή και να πέσει θύμα της προσπάθειας που κάνει η αστυνομία πολλές φορές για να επιβάλλει την τάξη. Πιο συγκεκριμένα η βία που συναντάμε πολλές φορές στα γήπεδα είναι η ρήψη αντικειμένων στον αγωνιστικό

⁴²Κυπριανός Παντ. – Χουμεριανός Μαν., «Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ.281,242,240-241,249

χώρο, σεξιστικά και εθνικιστικά συνθήματα, είσοδο οπαδών στον αγωνιστικό χώρο με ότι αυτό συνεπάγεται, σύρραξη μεταξύ οπαδών σε αγώνες με παρουσία οπαδών και από τις δύο ομάδες. Γεγονότα που έχουμε συναντήσει πολλές φορές στα Ελληνικά γήπεδα και σαφώς με μεγαλύτερη συχνότητα από ότι στο εξωτερικό⁴³.

⁴³ Παναγιωτόπουλος Δημήτρης, « *Ο Φίλαθλος στον 21^ο. αιώνα*», εκδ. Έλλην 2000, σελ 69,49

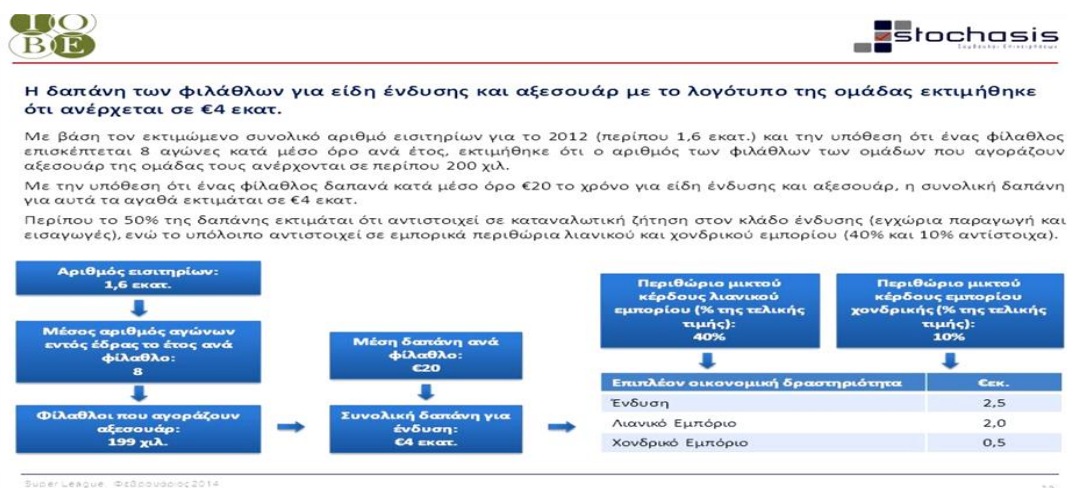
3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ Π.Α.Ε. ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΣ

Ο αθλητισμός διαχρονικά έχει αλλάξει. Τις τελευταίες δεκαετίες εμφανίζεται ως ενεργός και παθητικός. Η παθητικότητα του αθλητισμού εκφράζεται από τις κερκίδες των γηπέδων και από τα Μ.Μ.Ε. με τους θεατές να δίνουν κάποιο αντίτιμο. Έτσι από την μια μεριά έχουμε την παραγωγή εμπορεύματος και από την άλλη την κατανάλωση του. Η ψυχαγωγία που μας προσφέρει ο αθλητισμός απευθύνεται σε ευρύ κοινό και γίνεται εύκολα κατανοητή καθώς δεν απαιτείται υψηλή μόρφωση ή ευφυΐα.

Η παρακολούθηση του αθλητισμού από τα αρχαία χρόνια γινόταν με τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από ό,τι τώρα καθώς η σχέση αθλητών και θεατών είναι πιο έντονη. Αυτό δίνει την αίσθηση στους φιλάθλους ότι είναι γνώστες του αθλήματος με αποτέλεσμα την συχνή κριτική.

Το κοινό ενδιαφέρεται πιο πολύ για τον αθλητισμό υψηλής επίδοσης, ο οποίος δεν μπορεί να σταθεί χωρίς τον κόσμο καθώς έχει εξελιχθεί σε ένα show business. Τα ποσά τα οποία διακινούνται γύρω από τον αθλητισμό και ιδιαίτερα γύρω από το ποδόσφαιρο συνεχώς αυξάνουν. Οι φίλαθλοι και οι οπαδοί προσκολλούνται σε οτιδήποτε έχει σχέση με την ομάδα τους και άρα εύκολα μετατρέπονται σε καταναλωτές. Το σύγχρονο marketing στοχεύει σε αυτό και προσπαθεί να προωθήσει προϊόντα τα οποία έχουν συγκεκριμένους λογότυπους. Βλέπουμε λοιπόν ότι στην Ελλάδα κατά την αγωνιστική περίοδο 2011/12 η δαπάνη για αγορά τέτοιων προϊόντων υπολογίζεται στα 4 εκατ. ευρώ.

Η σχέση μεταξύ του αθλητισμού υψηλής επίδοσης και κοινού μπορεί να αιτιολογηθεί και από τις αλλαγές που έχουν γίνει λόγω της εξέλιξης της κοινωνίας η οποία θεωρείται κοινωνία της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου.

Για αρκετό κόσμο, σε σχέση με το παρελθόν, έχει μειωθεί ο χρόνος εργασίας και αυξήθηκε ο ελεύθερος χρόνος, με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν ενδιαφέροντα και σε άλλους τομείς όπως ο αθλητισμός και το ποδόσφαιρο⁴⁴.

Όμως η σχέση των ΠΑΕ και φιλάθλων-οπαδών πρέπει να εστιάζεται μόνο στο εισπρακτικό σκέλος ή πρέπει να έχει και άλλες προεκτάσεις; Δεν πρέπει οι ΠΑΕ να αναγνωρίσουν ότι έχουν μια συγκεκριμένη κοινωνική ευθύνη απέναντι σε πολίτες αλλά ακόμη περισσότερο και σε παιδιά; Δεν πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος ώστε ένα μέρος των εσόδων τους να μεταφέρεται πίσω στην κοινωνία με διάφορους τρόπους;

Σύμφωνα με τους κοινωνιολόγους Μαρξ Βέμπερ και Άντονι Γκίνες «η καθημερινότητα μέσω της επανάληψης οδηγεί στην ρουτίνα, η οποία ελαχιστοποιεί την αβεβαιότητα και τους κινδύνους της. Από την άλλη μειώνει το απρόβλεπτο και τις συγκινήσεις που μπορεί να μας προσφέρει αυτό.» . Κάπου εδώ το άτομο βρίσκει διαφυγή στον αθλητισμό, ο οποίος μέσω της διακοπής της ρουτίνας και της εισαγωγής των εξωκαθημερινών στοιχείων προσφέρουν συγκινήσεις και κάνουν την ζωή πιο ευχάριστη. Μέσω των εντάσεων του αθλητισμού στο άτομο διεγείρονται τα συναισθήματα, κατά φαντασία κίνδυνος μιμητικός φόβος, ευχαρίστηση, λύπη και χαρά δημιουργούνται και ίσως διαλύονται μέσω του αθλητισμού. Έτσι η ειδική σχέση των σπορ με την καθημερινότητα, η χαλαρωτική τους λειτουργία σε μια πραγματικότητα γεμάτη ρουτίνα και οι οργανωμένοι τομείς δραστηριότητας που λειτουργούν χωρίς τους περιορισμούς της καθημερινότητας συνιστούν τους λόγους της τεράστιας απήχησης των σπορ στις κοινωνίες μας.

Στην Ελλάδα οι Π.Α.Ε. προσφέρουν κοινωνικό έργο κάτι το οποίο είναι αναγκαίο στην εποχή μας η οποία χαρακτηρίζεται από τις αυξανόμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις. Οι Π.Α.Ε. όπως όλες οι υπόλοιπες ανώνυμες εταιρίες έχουν την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Είναι η ηθική υποχρέωση των επιχειρήσεων να

⁴⁴ Αυγερινός Θεόδωρος, « Κοινωνιολογία του Αθλητισμού», εκδόσεις επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 43-44

εφαρμόσουν πολιτικές και δράσεις που θα ενισχύουν τους στόχους και τις αξίες της κοινωνίας⁴⁵.

Σύμφωνα με τον πρώην μεγαλομέτοχο του Πανθρακικού Θεόδωρου Σαββάκη: « Δεν χωρεί αμφιβολία ότι οι ΠΑΕ έχουν διεθνώς το ποιο ιδιόμορφο «πελατειακό» σε εισαγωγικά κοινό. Ο οπαδός, ο θεατής ταυτίζεται κατά κανόνα απόλυτα με την ομάδα και τα ινδάλματά του. Τούτο και μόνο αρκεί για να αναδείξει τον αναντίρρητα διαπαιδαγωγικό ρόλο που μπορεί και πρέπει να παίζει η σύγχρονη ποδοσφαιρική εταιρεία. Η ποδοσφαιρική εταιρεία, εξ αντικειμένου, δεν μπορεί να στοχεύει μόνο την επιδίωξη των οικονομικών ή προσωπικών συμφερόντων των μετόχων της και των διοικούντων ή να περιορίζεται στην απλή διοργάνωση του ποδοσφαιρικού γεγονότος ή να αποτελεί μηχανισμό έκδοσης ανακοινώσεων καταγγελτικού χαρακτήρα που ως μόνο βέβαιο αποτέλεσμα έχουν την καλλιέργεια του τυφλού φανατισμού και της ωμής βίας μέσα και έξω από τους αγωνιστικούς χώρους. Με' άλλα λόγια η σύγχρονη ΠΑΕ πρέπει να αφουγκράζεται καθημερινά την ανάγκη της ελληνικής κοινωνίας για δράση και προσφορά σε θέματα κοινωνικής πρόνοιας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού. Έτσι η ΠΑΕ, ιδίως η επαρχιακή, πρέπει να αποτελεί ζωντανό μέλος της κάθε τοπικής κοινωνίας, στην οποία εξάλλου ως συλλογικός φορέας μετέχει, πρέπει να επενδύει και να επιδίδεται σε δράσεις και πρωτοβουλίες που εντάσσονται στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, όχι μόνο για να την χρησιμοποιήσει ως μια έμμεση τεχνική ανάπτυξης του κέρδους της ή για τη δημιουργία ενός «κοινωνικού προφίλ», αλλά για να ενδυναμώσει και να στηρίξει την τοπική ανάπτυξη και να συμβάλει στην κοινωνική ευημερία.

Πέρα από τις δράσεις που ανέφερα για τις κοινές εταιρείες η σύγχρονη ΠΑΕ πρέπει να πρωτοστατεί και να ενεργοποιεί φιλάθλους και αθλητές στην προώθηση του εθελοντισμού, στη μάχη κατά του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των ναρκωτικών, στην ενίσχυση του ρόλου του αθλητισμού στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Επί πλέον πρέπει να αναπτύσσει ένα φάσμα

⁴⁵ Κυπριανός Π.- Χουμεριανός Μ., «Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ 77-78

πρωτοβουλιών, με προγράμματα και χορηγίες που προασπίζουν, υποστηρίζουν και προάγουν κάθε μια από τις παραπάνω πολύτιμες αξίες για την κοινωνική πρόοδο.

Φοβούμαι ότι η οικονομική κρίση που διερχόμαστε δεν είναι η μοναδική. Θεωρώ ότι η αξιακού και ηθικού χαρακτήρα κρίση της ελληνικής κοινωνίας είναι βαθύτερη και με μονιμότερα χαρακτηριστικά.

Η δυσμενής αυτή κοινωνική συγκυρία αφενός αναδεικνύει εντονότερα την αξία του αθλητισμού ως πολύτιμου κοινωνικού και πολιτισμικού αγαθού με ιδιαίτερο παιδαγωγικό χαρακτήρα και αφετέρου καθιστά ακόμη εντονότερη την εταιρική κοινωνική ευθύνη των ΠΑΕ, καθώς και την ατομική κοινωνική ευθύνη αυτών που τις υπηρετούν.»⁴⁶

⁴⁶ <https://www.thakisports.gr>, Σαββάκης Θεόδωρος, « Η Κοινωνική ευθύνη των Π.Α.Ε»,

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΟΠΑΔΙΚΗ ΒΙΑ

Το ποδόσφαιρο δικαία θεωρείται το λαοφιλέστερο άθλημα. Σύμφωνα με έρευνα της Focus το 84% των Ελλήνων ηλικίας 13 έως 70 χρονών που παρακολουθούν ποδόσφαιρο δηλώνουν οπαδοί μίας ομάδας. Σε πανελλαδική έρευνα της V-PRC το 1998 οπαδός μιας ομάδας δηλώνει το 63,2% των ερωτηθέντων, ενώ το 2000 και το 2004 ανέρχονται αντίστοιχα σε 73,4% και 65,5%.⁴⁷

Οι οπαδοί-φίλαθλοι υπήρχαν πολλές δεκαετίες πριν, από την δημιουργία των σωματείων. Οι μεγάλες ομάδες που παλιότερα εκπροσωπούσαν στις πόλεις ολόκληρες περιοχές, αποκτούσαν τους φιλάθλους τους από τις συνοικίες αυτές.⁴⁸

Η ανάπτυξη της αστικοποίησης στην Ελληνική κοινωνία μεταπολεμικά, και η ανάγκη του κόσμου που ήρθε στην πόλη για εύρεση χώρων αναφοράς και επικοινωνίας βοήθησε στην πρώτη εμφάνιση των συνδέσμων.⁴⁹ Επίσης, σε αυτό συνέβαλε η βελτίωση των μετακινήσεων και η εμφάνιση της τηλεόρασης καθώς οι οπαδοί των μεγάλων ομάδων απλώθηκαν με αποτέλεσμα την δημιουργία συνδέσμων και σε άλλες πόλεις.

Σε αντίθεση με το τι συμβαίνει σε χώρες όπως η Ισπανία, η Κύπρος και η Αγγλία, οι ελληνικοί σύλλογοι δεν εκφράζουν τις διαιρετικές τομές της κοινωνίας. Πλέον δεν υπάρχουν ομάδες πλουσίων και φτωχών, δεξιών και αριστερών, ελληνορθόδοξων και μη, γηγενών και προσφύγων. Με εξαίρεση την τελευταία τομή, μάλλον δεν υπήρξαν ποτέ. Τουλάχιστον όχι ξεκάθαρα. Μελετώντας τη σύγχρονη ελληνική ιστορία αλλά και τα καταστατικά των ελληνικών αθλητικών συλλόγων διαπιστώνει κανείς ότι, αυτό είναι κάτι που συμβαίνει για τρεις κυρίως λόγους. Πρωτίστως, επειδή τα καταστατικά τους και οι ιδρυτικές τους διακηρύξεις δε σκόπευαν να περιχαρακώσουν την επιρροή των συλλόγων μέσα σε στενά ανθρωπογεωγραφικά όρια. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων είναι το καταστατικό του Άρη Θεσσαλονίκης το 1914. «Εκ πασών των κοινωνικών τάξεων», όπερ μεθερμηνευόμενον εστί ανεξαρτήτως οικονομικού,

⁴⁷ Κυπριανός Π – Χουμεριανός Μ., «Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ. 110

⁴⁸ Αυγερινός Θεόδ., « Κοινωνιολογία του Αθλητισμού», εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 525.

⁴⁹ Κυπριανός Π.- Χουμεριανός Μ., « Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ. 163.

θρησκευτικού και εθνοτικού υποβάθρου, μέσα στο πολύχρωμο μωσαϊκό της «πόλης των φαντασμάτων». Σε δεύτερο επίπεδο παρατηρείται έντονη κινητικότητα ανάμεσα στα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας. Η οικονομία της αγοράς, η οποία κυριαρχεί στον ελλαδικό χώρο, δίνει την ευκαιρία ανακατανομής εισοδημάτων και πλούτου. Ως εκ τούτου, ομάδες «πλουσίων και φτωχών» δε θα μπορούσαν να διατηρήσουν τέτοιου είδους ταυτότητα για σεβαστό χρονικό διάστημα. Ακόμα και η εσωτερική μετανάστευση και η εκτεταμένη αστικοποίηση που σημειώθηκαν στην Ελλάδα των δεκαετιών 1950 – '60 – 70' – '80, αποτέλεσαν ακόμα μεγαλύτερο εμπόδιο στην κατασκευή ταυτοτήτων τέτοιου τύπου. Ο τοπικισμός κατάφερε να διατηρηθεί σε κερκίδες μόνο της Κρήτης και της Λάρισας.⁵⁰

Η οργανωμένη παρουσία φιλάθλων στην Ελλάδα ξεκίνησε τις δεκαετίες 1960-70. Αιτία είναι οι επιτυχίες των Ελληνικών ομάδων στο ποδόσφαιρο καθώς και η γενική αμφισβήτηση που υπήρχε στην νεανική κουλτούρα εκείνη την περίοδο η οποία απέκτησε πολιτικό χαρακτήρα και συνδέθηκε με την ροκ μουσική και σε πολύ σύντομο διάστημα εμφανίστηκε και στους οργανωμένους οπαδούς. Την δεκαετία του 1980 κυριαρχούσαν οι αμφισβητίες οπαδοί που αντιδρούν με την εμφάνιση τους, έμοιαζαν πιο πολύ με ροκάδες παρά πολιτικοποιημένοι, με χαρακτηριστικά μακριά μαλλιά, δερμάτινο μπουφάν, στενό τζίν παντελόνι. Από την δεκαετία του 1990 οι μαχητικοί σύνδεσμοι δεν ταυτίζονται με μια γενικότερη διάθεση αμφισβήτησης. Πλέον, οι σύνδεσμοι έχουν ετερόκλητους κοινωνικά νέους με κοινό στόχο την υπεράσπιση της ομάδας και όχι τόσο την επίδειξη αμφισβήτησης. Έτσι ο φανατικός για να είναι αποδεκτός από τους υπόλοιπους δεν χρειάζεται να έχει μακριά μαλλιά η να αρνείται την εργασία, μπορεί η εξωτερική του εμφάνιση να είναι καθώς πρέπει και να είναι εργασιομανής αρκεί ο κοινός στόχος να είναι η πίστη προς την ομάδα.⁵¹ Αυτό έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τον σχηματισμό υποομάδων στο εσωτερικό των συνδέσμων, δηλαδή την συγκρότηση παρεών με κοινά ενδιαφέροντα. Μερικές φορές κάτι τέτοιο οδηγεί σε συγκρούσεις αφού πλέον συνυπάρχουν στην κερκίδα ετερόκλητοι άνθρωποι. Παρόλα αυτά οι

⁵⁰ Βοριάς Σταύρος, «Κερκίδες σε κρίση: Η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2012)», μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Πολιτικών Επιστημών. σελ11

⁵¹ Κυπριανός Παντ.- Χουμεριανός Μ., «Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διώνικο, Αθήνα 2009, σελ 159.

ταυτότητες που οικειοποιούνται οι οπαδοί δεν προκύπτουν από τον σύλλογο που υποστηρίζουν, αλλά από τους ίδιους τους φιλάθλους. Άλλοι σύνδεσμοι αυτοχαρακτηρίζονται ως αντιεξουσιαστικοί άλλοι συμβατικοί αλλά στην κερκίδα μπορούν να συνυπάρξουν άτομα με διαφορετικά χαρακτηριστικά καθώς η συνύπαρξη είναι απόδειξη της πίστης προς την ομάδα η οποία είναι πάνω από όλα.⁵²

Σε σχέση λοιπόν με τις δύο μεγάλες ευρωπαϊκές «σχολές» του οπαδικού κινήματος, την αγγλική και την ιταλική, ο ελληνικός οπαδικός χώρος στερείται συγκεκριμένης ταξικής προέλευσης από τη μία και ξεκάθαρων πολιτικών προσανατολισμών από τη βάση. Αναλυτικότερα, οι Έλληνες οπαδοί διαφέρουν από τους πρωτοπόρους Βρετανούς ομολόγους τους, οι οποίοι κατά το παρελθόν προερχόταν σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα από την εργατική τάξη της χώρας. Στην Ελλάδα το ποδόσφαιρο συγκινούσε και συγκινεί μάζες ανθρώπων από όλα τα κοινωνικά στρώματα και τα οικονομικά κλιμάκια. Από αυτή την άποψη οι Έλληνες οπαδοί, ως κοινωνικού τύπου» ομάδα έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά με τους Ιταλούς Ultras. Σε αντίθεση με την άποψη η οποία συχνά καλλιεργείται από μερίδα των ΜΜΕ, οι οπαδοί, αυτή η γενιά νέων ανθρώπων δεν είναι κατά βάση «άεργοι νέοι, βίαιοι ή παρίες» αλλά αντίθετα πρόκειται για ένα σύνολο ανθρώπων «ανομοιογενές ... και πολύ συνηθισμένο κοινωνιολογικά». Ταυτόχρονα όμως, στην Ελλάδα σπανίζουν οι κερκίδες οργανωμένων με σαφή, συγκεκριμένο και ξεκάθαρο πολιτικό προφίλ. Τα ιταλικά σχήματα είτε έχουν κατεύθυνση που κινείται στον άξονα αριστεράς-δεξιάς, είτε είναι θιασώτες του “no politica”, της πολιτικής στάσης «απουσίας πολιτικής» από την κερκίδα τους.⁵³

Η οργάνωση των συνδέσμων δεν είναι ίδια για όλους. Έχει να κάνει πιο πολύ με την θεσμική τους υπόσταση και την γεωγραφική τους θέση. Σχετικά με το θεσμικό τους επίπεδο υπάρχουν οι σύνδεσμοι που λειτουργούν με σαφή εσωτερικό κανονισμό και αυτοί που λειτουργούν με προσωπικές ιεραρχίες. Το καταστατικό δεν πρέπει να είναι πάντα υπολογίσιμο καθώς ένας πολυπληθής

⁵² Κυπριανός Παντ. – Χουμεριανός Μ., «Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ. 161-162.

⁵³ Βοριάς Σταύρος, «Κερκίδες σε κρίση: Η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2012)», μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Πολιτικών Επιστημών. σελ11

σύνδεσμος μπορεί να λειτουργεί χωρίς καταστατικό ενώ ένας ολιγομελής να έχει. Σχετικά με την γεωγραφική τους θέση μεγάλο ρόλο παίζει το μέγεθος του σωματείου. Ο Ο.Σ.Φ.Π., ο Παναθηναϊκός, ο Άρης, η Α.Ε.Κ. και ο Π.Α.Ο.Κ. έχουν συνδέσμους σε πολλές περιοχές αλλά τις περισσότερες φορές χωρίς να έχουν την ίδια δυναμικότητα με τον κεντρικό σύνδεσμο.⁵⁴

Οι σχέσεις που υπάρχουν στο εσωτερικό των συνδέσμων δεν έχουν ως στόχο την αποδοτικότητα ούτε χαρακτηρίζονται από σύγχρονη γραφειοκρατική οργάνωση, δεν λειτουργούν όμως ούτε χαοτικά. Κυριαρχούν οι διαπροσωπικές σχέσεις, που αναπτύσσονται στο πεδίο της μάχης και στις δύσκολες στιγμές. Ο αρχηγός του συνδέσμου προκύπτει από την αποδοχή των υπολοίπων και έχει την πλήρη εμπιστοσύνη τους αποδεικνύοντας συνέχεια τις ηγετικές δεξιότητες του και μη συμβαδίζοντας με τον ρόλο που του έχουν αναθέσει οι άλλοι. Στόχος είναι η προβολή της δυναμικότητας του συνδέσμου, όπου για να επιτευχθεί αυτό χρησιμοποιούνται σύμβολα αμφισβήτησης που σοκάρουν την κοινωνία και διαφημίζουν πρακτικές βίας. Ο ρόλος κάθε μέλους είναι συγκεκριμένος και είναι: η παραγωγή συνθημάτων, κατασκευή πανό, οργάνωση εκδρομών για παρακολούθηση αγώνων. Υπάρχουν και τα πιο δυναμικά μέλη όπου έχουν την δική τους υποομάδα και η απουσία από το γήπεδο μπορεί να καλυφθεί από την ενεργή παρουσία στα οπαδικά γεγονότα.

Η αποδοχή της αξίας κάθε ρόλου είναι αμοιβαία αφού πάνω από όλα είναι η κοινή πίστη για την ομάδα, το ίδιο ισχύει και για την ανακατανομή των ρόλων και την κινητικότητα που υπάρχει δηλαδή την εξέλιξη του ήρεμου οπαδού σε δυναμικού. Η δομή της ομάδας και το διαφορετικό status των μελών που έχουν οι σύνδεσμοι αυξάνουν την ένταση και την επιθετική συμπεριφορά. Τα άτομα των συνδέσμων που έχουν χαμηλό status δεν μπορούν να αποφύγουν τις φασαρίες αλλά πρέπει να είναι επιθετικά και βίαια για να αποδείξουν τον σκληρό χαρακτήρα τους. Η ικανότητα τους μετριέται με το θάρρος που δείχνουν στις φασαρίες και πολλές φορές άτομα που έχουν υποδεέστερη θέση παροτρύνονται από τους καλύτερους να δείξουν επιθετική

⁵⁴Κυπριανός Παντ. – Χουμεριανός Μ., « *Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών*», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ165-166, 201-203

συμπεριφορά, με τα μαυρισμένα μάτια και την σπασμένη μύτη να θεωρούνται παράσημα.⁵⁵

Παρόλα αυτά πολλοί χαρακτηρίζουν λανθασμένα τους συνδέσμους ως εστία παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Πιο στοχευόμενο θα ήταν να χαρακτηριστούν ως ένα πεδίο ανάπτυξης κοινωνικών σχέσεων για τα άτομα χωρίς πολλές εναλλακτικές επιλογές επικοινωνίας.⁵⁶ Εδώ αξίζει να αναφέρουμε το φωτεινό παράδειγμα των Fentagin του Ατρόμητου Περιστερίου. Η μεγάλη διαφορά τους είναι στο πνεύμα οπαδικής φιλοξενίας και αλληλεγγύης που διέπει το συγκεκριμένο «πέταλο», καθώς η ανοχή στο διαφορετικό και η απόρριψη της οπαδικής βίας αποτελούν όαση μέσα στο μισαλλόδοξο χάος των ελληνικών κερκίδων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι πριν το 2010 έγινε μια πρώτη προσπάθεια για την δημιουργία ενός συνδικαλιστικού οργάνου των οπαδών.

Ο υποτυπώδης γηπεδικός συνδικαλισμός είχε οδηγήσει πριν μερικά χρόνια στη δημιουργία του Ο.ΣΥ.Φ.Ε., μίας πρώτης προσπάθειας σύγκλησης των οπαδών σε μία στρογγυλή τράπεζα, όπου θα συζητούσαν τα κοινά προβλήματα με σκοπό ενωμένοι να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους στα πρότυπά του εξωτερικού. Η προσπάθεια απέτυχε, με κάποιους να κάνουν λόγο για εσωτερικό σαμποτάζ από οπαδούς συγκεκριμένων ομάδων, που δεν επιθυμούσαν τη μεταξύ τους συνεννόηση. Η επικράτηση της καχυποψίας και η διάλυση της Ο.ΣΥ.Φ.Ε. ήταν θέμα χρόνου. Ελάχιστα πράγματα μπορούν να γραφτούν δημόσια και επώνυμα. Η ανωνυμία που προσφέρει το διαδίκτυο, ωστόσο, λειτουργεί προς όφελος όσων θέλουν να μάθουν το τι συμβαίνει γενικότερα στον οπαδικό κόσμο, όχι μόνο για την Ο.ΣΥ.Φ.Ε. αλλά και για όλα τα σκοτεινά σημεία της ελληνικής οπαδικής σκηνής. Τα οπαδικά φόρουμ αποτελούν πραγματικό θησαυρό για τους ερευνητές που θέλουν να αναλύσουν το φαινόμενο του ελληνικού οπαδικού κόσμου, αλλά για τους οπαδούς που ενδιαφέρονται να μάθουν όλα όσα κινούνται υπόγεια. Παρά τις ανακρίβειες και τις υπερβολές που γράφονται χάριν

⁵⁵ Αυγερινός Θ., «Κοινωνιολογία του Αθλητισμού», εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ 521-522

⁵⁶ Κυπριανός Παντ.- Χουμεριανός Μ., «Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ 169.

*αντιπαράθεσης, υπάρχει ένας ολόκληρος κόσμος που προτιμά για λόγους ασφαλείας να μένει αθέατος.*⁵⁷

Τα τελευταία 30 χρόνια η βία στα γήπεδα έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις σε όλες τις χώρες του κόσμου. Η βία παρουσιάζεται σε όλα τα αθλήματα, όπου υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση ανθρώπων αλλά το ποδόσφαιρο είναι στην πρώτη θέση λόγω του υπερβολικά μεγάλου αριθμού κοινού. Τα αποτελέσματα της βίας είναι υλικές ζημιές, τραυματισμός ανθρώπων αλλά και πολλές φορές να υπάρχουν νεκροί. Ένα από τα πιο τραγικά γεγονότα έγινε το 1985 στο στάδιο Heysel των Βρυξελλών στον αγώνα Γιουβέντους-Λίβερπουλ, όπου 39 άτομα έχασαν την ζωή τους και εκατοντάδες τραυματίστηκαν. Αυτό ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι και η Μάργκαρετ Θάτσερ εξάλειψε την βία μέσα στα Αγγλικά γήπεδα. Στα μέτρα της Θάτσερ τάχθηκαν υπέρ της όλες οι ομάδες και η ποδοσφαιρική ομοσπονδία. Μερικά από αυτά ήταν η ταυτότητα φιλάθλου που ήταν υποχρεωτική για την είσοδο στο γήπεδο, το κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, η αυξημένη αστυνόμευση, η απαγόρευση μετακίνησης οπαδών και η απαγόρευση συμμετοχής των Αγγλικών ομάδων στην Ευρώπη για 5 χρόνια. Με τα μέτρα της η Θάτσερ και χωρίς να υπολογίσει το πολιτικό κόστος άλλαξε το κλίμα στα Βρετανικά γήπεδα.⁵⁸

Στην χώρα μας, επίσης, υπάρχουν πολλές βιαιότητες και πολλά θύματα και μάλιστα αρκετοί νεκροί διαχρονικά. Η πρώτη δολοφονία ήταν το 1983 του Αριστείδη Δημητριάδη στην περιοχή του Χαριλάου και μέχρι σήμερα έχουν χάσει την ζωή τους 12 άτομα από οπαδική βία. Το νομικό πλαίσιο θεωρείται ικανοποιητικό καθώς ρυθμίζει πολλές διαδικασίες των αθλητικών εκδηλώσεων και προβλέπει αυστηρές ποινές. Αυστηρές ποινές προβλέπονται και για τους φορείς. Το πρόβλημα παρουσιάζεται στην εφαρμογή αυτών των νομικών διατάξεων καθώς δεν γίνεται στην πράξη και όταν γίνεται είναι επιλεκτική. Ενώ οι δικαστές μπορούν να εφαρμόσουν ένα ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο δεν το κάνουν και οι ποινές θεωρούνται

⁵⁷ Βοριάς Σταύρος, «Κερκίδες σε κρίση: Η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2012)», μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Πολιτικών Επιστημών. σελ11

⁵⁸ Τσακίρη Παυλίνα, «Πως η τραγωδία στο Χέιζελ ανάγκασε την Θάτσερ να καθαρίσει το Βρετανικό Ποδόσφαιρο στα 4+1 όπλα της», ERTNEWS, 10/8/2023

κενό γράμμα. Στην πράξη εφαρμόζονται μερικές ελαφριές ποινές οι οποίες εξαγοράζονται με λίγα χρήματα και κανείς δεν φοβάται την τιμωρία.

Ωστόσο υπάρχουν και μερικές αιτίες για την βίαιη συμπεριφορά των φιλάθλων. Μπορεί στην σύγχρονη κοινωνία η βία να έχει περιοριστεί στους ανθρώπους σε σχέση με παλιά, μαζί με αυτήν όμως έχουν αλλάξει πολλές καταστάσεις οι οποίες ήταν έμμεσα αναγκαίες για το άτομο και αυτό έχει ως συνέπεια την εκτόνωση του κόσμου στις κερκίδες.

Αρχικά, είναι η απώλεια των στενών ανθρώπινων σχέσεων. Χάθηκε η μικρή κοινότητα όπου υπήρχαν στενές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και πλέον στην θέση της το άτομο εντάχθηκε σε μια μεγάλη ανώνυμη κοινωνία. Επίσης περιορίστηκε ο χώρος κίνησης του. Με την αστικοποίηση οι αλάνες καλύφθηκαν με μπετόν και περιόρισαν το άτομο μέσα στο διαμέρισμα, ενώ παλιά οι νέοι μπορούσαν να εκτονωθούν στις αλάνες.

Βελτιώθηκαν οι σκληρές συνθήκες ζωής, η καθημερινή ζωή έγινε πολύ πιο απλή και η εργασία το ίδιο αφού πλέον τα περισσότερα γίνονται ψηφιακά ή πολύ πιο απλοϊκά. Έτσι οι άνθρωποι δεν κουράζονται τόσο ούτε ικανοποιούνται ψυχικά και τους μένει ενέργεια που πρέπει κάπου να διοχετευθεί. Ακόμα και ο περιορισμός των συχνών πολέμων και οι μεγάλες ιδέες της πατρίδας και της θρησκείας που κάποτε συγκλόνιζαν το άτομο δεν ισχύουν στον ίδιο βαθμό.

Εξαλείφθηκαν οι κοινωνικές αξίες και επικράτησε η ανομία, όπως επίσης αυξήθηκαν τα κοινωνικά πρότυπα επιτυχίας. Η κοινωνία θέτει, πλέον, υψηλούς στόχους και κάνει το άτομο να επιδιώκει να έχει ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο και θέτοντας ανάγκες που ίσως ποτέ δεν θα τον καλύψουν γεμίζοντας τον ανασφάλεια και πολύ άγχος.⁵⁹

Η πιο σημαντική αφορμή για την πρόκληση της βίας είναι τα Μ.Μ.Ε.. Είναι γνωστό ότι τα Μ.Μ.Ε. παίζουν ρόλο στην διαμόρφωση προτύπων αλλά και ενδυναμώνουν την βία. Ο σκοπός των αθλητικών δημοσιογράφων είναι να κάνουν πολλές πωλήσεις είτε μεγάλη τηλεθέαση. Σημασία δεν έχει τόσο το ποδοσφαιρικό συμβάν αλλά η αναζήτηση ασυνήθιστων συμβάντων σχετικά με το ποδόσφαιρο όπως οι βίαιες συμπεριφορές. Ο δραματικός τρόπος παρουσίασης ποδοσφαιρικών γεγονότων, η αναφορά της αντιπαλότητας των ομάδων ή η προβολή παρελθοντικών

⁵⁹ Αυγερινός Θ., «Κοινωνιολογία του Αθλητισμού», εκδ. Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ.512,528

αντιπαραθέσεων παρακινεί σε εκδηλώσεις βίας ακόμα και κοινωνικές ομάδες που δεν ασχολούνται με το ποδόσφαιρο όπως πολιτικές οργανώσεις. Η βία ως είδηση πουλάει με επακόλουθο την προβολή της ως μοναδικό συστατικό στοιχείο των οπαδών, και αντίθετα όταν δεν δημιουργούνται επεισόδια δεν έχει την ίδια αξία η είδηση. Μετά τα γεγονότα στο Heysel τα Μ.Μ.Ε. έχουν αυξήσει την προβολή βίας.⁶⁰

Όλη αυτή η διαφήμιση της βίας περνάει στο υποσυνείδητο των μαζών και κυρίως των νέων με αποτέλεσμα η λέξη οπαδός να είναι συνώνυμη με τα επεισόδια. Για τον νέο που είναι μέλος του συνδέσμου ο χαρακτηρισμός οπαδός κολλάει πάνω του σαν ταμπέλα και λειτουργεί επιθετικά καθώς θεωρεί πως η κοινωνία προσδοκά αυτήν την συμπεριφορά από τον ίδιο.⁶¹

Όμως ιστορικά οφείλουμε να αναφερθούμε και σε φωτεινά παραδείγματα κοινωνικής αλληλεγγύης και παροχής βοήθειας σε συνανθρώπους που έλαβαν χώρα στις δύσκολες εποχές της οικονομικής κρίσης. Παρακάτω παραθέτουμε ανακοινώσεις συνδέσμων της εποχής του 2012.

ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ (ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ) ενάντια στην κρίση Σε πείσμα των καιρών που θέλουν άπαντες να στρέφονται ενάντια στους οπαδούς και το ίδιο το οπαδικό κίνημα να χάνει το πραγματικό του νόημα οι ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ αποδεικνύουν για ακόμα μια φορά ότι αποτελούν οπαδούς με αντίληψη, βαθύτατα σκεπτόμενους και κοινωνικά ευαίσθητους. Με πρωτοβουλία λοιπόν του ΒΙΤΣΑ GROUP και με καθολικά σύμφωνους όλους τους φίλους του συνδέσμου μας αποφασίστηκε να ξεκινήσει μια δράση αλληλεγγύης προς τους συνανθρώπους μας που υποφέρουν από την κρίση. Η δράση αυτή αφορά την συγκέντρωση παλιών ρούχων και υποδημάτων τα οποία θα μοιρασθούν σε άπορους ανθρώπους. Η διαδικασία έχει ξεκινήσει ήδη στον σύνδεσμο με τα πρώτα ρούχα να συγκεντρώνονται. Ο καθένας μπορεί να περάσει και να αφήσει οτιδήποτε δεν χρειάζεται πλέον και το οποίο θα μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες κάποιου άλλου συνανθρώπου μας. Κάθε γιαννιώτης που μπορεί να βοηθήσει είναι ευπρόσδεκτος να το

⁶⁰ Πατσαντάρας Νικ., «Αθλητισμός και Κοινωνιολογική σκέψη», εκδ. ΤΕΛΕΘΡΙΟ, σελ 328-329.

⁶¹ Αυγερινός Θεοδ., «Κοινωνιολογία του Αθλητισμού». Εκδόσεις Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007, σελ 558.

κάνει. - ΑΝΤΙΣΤΕΚΟΜΑΣΤΕ ΣΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΤΑ ΜΜΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΑΔΟΥΣ. - ΛΕΜΕ ΣΥΝΕΙΔΗΤΑ ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΚΑΦΡΙΛΑ ΠΟΥ ΠΡΟΑΓΕΤΑΙ ΩΣ ΜΟΔΑ. - ΟΠΑΔΟΣ ΔΕΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΚΑΦΡΟΣ. - ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΟΥΜΕ ΠΩΣ ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΠΑΔΟΙ ΜΕ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ. ΑΠΕΙΡΩΤΑΝ SING LOUD - STAND PROUD».

Παρόμοιο το ύφος και στην ανακοίνωση των “Fentagin” οι οποίοι με τη σειρά τους καλούν τον κόσμο του Περιστερίου να δείξει την κοινωνική του ευαισθησία απλώνοντας μία χείρα βοήθειας σ’ αυτούς που την έχουν ανάγκη: «Στην Ελλάδα του 2012, Παρά: Τα τόσα άδεια κτήρια... Τα τόσα τρόφιμα που καταλήγουν στα σκουπίδια... ΚΑΠΟΙΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΥΤΕ ΝΑ ΜΕΙΝΟΥΝ ΟΥΤΕ ΝΑ ΦΑΝΕ. Μέχρι το τέλος του Φλεβάρη οι Fentagin μαζεύουν στον σύνδεσμο ρούχα (σε καλή κατάσταση) και τρόφιμα μακράς διαρκείας. Κάθε Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή από 19.30 έως 21.00, πριν και μετά τους αγώνες.

«Οπαδός ίσον άνθρωπος» είναι μια από τις πιο συχνές εκφράσεις που χρησιμοποιεί ο «Super 3». Ο μεγαλύτερος σύνδεσμος οργανωμένων οπαδών του Άρη δίνει με πράξεις τη δική του «απάντηση» σε όσους θεωρούν τους συνδέσμους «εστίες διακίνησης ναρκωτικών και εκτροφεία βίας». Μετά τη βοήθεια που παρείχαν στον σύλλογο ασθενών Πάρκινσον συνεχίζει να δείχνει το κοινωνικό του πρόσωπο. Τα μέλη του «Super3» Ευόσμου συγκέντρωσαν τρόφιμα -πρωτοβουλία που θα επαναλαμβάνουν σχεδόν κάθε μήνα- και τα παρέδωσαν στους υπευθύνους των συσσιτίων που διοργανώνουν καθημερινά ο Ιερός Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και ο Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου. Τρόφιμα τα οποία και θα διατεθούν σε άπορους συνανθρώπους μας, που οι δυσκολίες της ζωής και η οικονομική κρίση δεν τους επιτρέπουν να εξασφαλίζουν ούτε τα βασικά αγαθά για τους ίδιους και τα παιδιά τους. Μία εκ των γυναικών που προσφέρουν εθελοντικά στη διοργάνωση και των διαμοιρασμό των συσσιτίων, η Ιωάννα Σαμίου, ευχαρίστησε μέσω του «Goal» τα μέλη του «Che 3», που έφεραν τα τρόφιμα: «Ν είναι καλά, πρόκειται για μια αξιέπαινη πρωτοβουλία και δείχνουν ένα πρόσωπο διαφορετικό από αυτό που έχουμε ακούσει για τους οπαδούς των ομάδων. Υπάρχει πολύ μεγάλη προσέλευση και μεγάλη ανάγκη για βοήθεια από κάθε κατεύθυνση». Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός από τη χθεσινή του κίνηση ο «Super 3» Ευόσμου έχει προμηθεύσει με φωτοτυπικό υλικό και το 1ο νηπιαγωγείο της

περιοχής. «ΥΙΟΘΕΤΗΣΑΝ» ΠΑΙΔΙ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ Αξίζει ιδιαίτερης μνείας και το γεγονός ότι εδώ και δυο χρόνια ο «Super 3» συμμετέχει και στο πρόγραμμα αναδοχής παιδιού της ActionAid. Συγκεκριμένα τα μέλη του συνδέσμου έχουν «υιοθετήσει» και έχουν αναλάβει τα έξοδα του μικρού Εσματουλάχ, ο οποίος κατοικεί στο χωριό Καράχα, της κοινότητας Καλντάρ, στο Αφγανιστάν». Όπως φαίνεται, ακόμα και οι τόσο αξιέπαινες ενέργειες των οπαδών, σπάνια ξεπερνούν σε μελάνι τις ειδήσεις που αφορούν επεισόδια και περιστατικά βίας. Για το δημοσιογραφικό κόσμο, τέτοιου είδους ειδήσεις συνήθως μπαίνουν στο παρασκήνιο.>>⁶²

Μήπως όμως διανύουμε μια περίοδο κατά την οποία παρατηρούμε το τέλος του παραδοσιακού ποδοσφαιρικού οπαδού; Οι μεγάλες αλλαγές που παρατηρήσαμε τα τελευταία χρόνια στο Ευρωπαϊκό και Ελληνικό ποδόσφαιρο με συγκεκριμένες χωροταξικές ρυθμίσεις στα γήπεδα όπως είναι η εγκατάσταση καθισμάτων σε όλες τις κερκίδες, η διαμόρφωση προνομιακών χώρων (Vip) και η κατασκευή εστιατορίων και καταστημάτων συνηγορούν σε αυτή την μεγάλη αλλαγή. Οι μεγάλες εταιρείες αλλά και πρόσωπα με μεγάλη επενδυτική ευχέρεια που διεισδύουν στην Ευρωπαϊκή αγορά του ποδοσφαίρου είναι προφανές ότι δεν επενδύουν στη σωματειακή παράδοση και κοινωνική διάσταση των Π.Α.Ε. αλλά στοχεύουν στη μεγιστοποίηση του κέρδους τους.

Βάζοντας σαν πρώτο στόχο την παραγωγή θεάματος και σε ότι υποστηρίζει αυτό όπως είναι η τηλεόραση και το διαδίκτυο ο παραδοσιακός οπαδός μετατρέπεται σταδιακά σε πελάτη-θεατή όπως είναι στο τένις. Άρα λοιπόν αργά και σταθερά οδηγούμαστε στην εποχή του μεταμοντέρνου ποδοσφαίρου όπου ο οργανωμένος φίλαθλος δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και όχι μόνο περιθωριοποιείται, αλλά και θεωρείται φορέας ενός ένοχου παρελθόντος.⁶³

⁶² Βοριάς Σταύρος, «Κερκίδες σε κρίση: Η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2012), μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Πολιτικών Επιστημών. Σελ. 54,55

⁶³ Δημητρίου Μηνάς – Παυλογιάννης Ονούφριος, «Όψεις και Προβλήματα του Σύγχρονου Ανταγωνιστικού Αθλητισμού», εκδ. ΑΘΛΟΤΥΠΟ, Αθήνα 2000, σελ 35-36

2. Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΕΣΜΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι οι οπαδοί σαν πρωταρχικό στόχο έχουν την στήριξη της ομάδας τους, δημιουργώντας μια παθολογική σχέση με την ομάδα. Στο πλαίσιο της επαγγελματικοποίησης του ποδοσφαίρου οι οπαδοί αποκτούν ιδιαίτερο νόημα για τους επιχειρηματικούς ποδοσφαιρικούς παράγοντες καθώς γίνονται ένα προστατευτικό κοινωνικό κάλυμμα για τους ίδιους που στην πραγματικότητα δεν μπαίνουν στον χώρο του ποδοσφαίρου για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας αλλά για την νομιμοποίηση παράνομων δραστηριοτήτων, με τα παραδείγματα να είναι πολλά μέσα στα χρόνια του επαγγελματικού ποδοσφαίρου. Οι οπαδοί μπορούν να χειραγωγηθούν εύκολα μέσα από υποσχέσεις για την ανάπτυξη του συλλόγου που πολλές φορές μένουν ανεκπλήρωτες.⁶⁴

Παράλληλα οι παράγοντες βοηθάνε με τον τρόπο τους την δημιουργία συνδέσμων, χρηματοδοτούν τις δράσεις των οπαδών, ενώ φτάνουν στο σημείο να νομιμοποιήσουν και τα έκτροπα τους καθώς ο κόσμος της ομάδας είναι μια από σημαντικές πηγές χρημάτων, αλλά και βοηθάνε με τον τρόπο τους στην αθλητική επίδοση της ομάδας. Έτσι είναι λογικό να υπάρχει μια στενή σχέση μεταξύ των οπαδών και των παραγόντων. Επίσης είναι συχνό φαινόμενο μέρος των χρημάτων από τα εισιτήρια να παραχωρείτε στους συνδέσμους για τα λειτουργικά τους έξοδα, γραμματειακή υποστήριξη από υπαλλήλους των Π.Α.Ε. και λογιστικά βιβλία για συναλλαγές των συνδέσμων με μη αθλητικές επιχειρήσεις.⁶⁵

Κατά καιρούς έχει εμφανιστεί στο δημόσιο διάλογο η άποψη ότι οι σύνδεσμοι πρέπει να διαλυθούν διότι τα προβλήματα που δημιουργούν είναι πολλά περισσότερα από αυτά που επιλύουν. Όμως αυτή η επιλογή θα δώσει λύσεις στα χρόνια προβλήματα που υπάρχουν στο χώρο; Με αυτό τον τρόπο μήπως χαθεί κάθε συναισθηματική σύνδεση με το αρχέγονο, ειδοποιό στοιχείο της αίσθησης του ανήκειν, το οποίο στηρίζεται στο συμβολισμό και στην αφοσίωση στην ομάδα; Αντίθετα, η συνύπαρξη συνδέσμων και σύγχρονης ποδοσφαιρικής αγοράς επιβάλλει τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου που θα έχουν οι συγκεκριμένοι. Ένας ρόλος που θα είναι ταυτόχρονα

⁶⁴ Πατσαντάρας Νικ., «Αθλητισμός και Κοινωνιολογική Σκέψη», εκδ. ΤΕΛΕΘΡΙΟ, σελ 32

⁶⁵ Κυπριανός Παντ. – Χουμεριανός Μ., «Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών», εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ 200

ανεξάρτητος αλλά θα συμβάλει και στην προστασία του σωματείου αλλά θα προάγει και το φίλαθλο πνεύμα.⁶⁶

Πολύς δε λόγος γίνεται και για τους «στρατούς των προέδρων» και για τους ανόητους νεαρούς που «σκοτώνονται για τα συμφέροντα μεγαλοεπιχειρηματιών». Δυστυχώς στο πρώτο κομμάτι εμπεριέχεται μία μεγάλη και κρυφή αλήθεια. Στις περισσότερες ελληνικές ομάδες, στελέχη της ηγετικής ομάδας των οργανωμένων, απασχολούνται σε επιχειρήσεις που σχετίζονται είτε απ' ευθείας με το σύλλογο, είτε με τα συμφέροντα του ιδιοκτήτη της ομάδας. Με τον τρόπο αυτό δομούνται δεσμοί οικονομικής εξάρτησης και εξασφαλίζεται σχεδόν αυτόματα μία ηπιότερη κριτική σε περιπτώσεις αγωνιστικής αποτυχίας ή ακόμη και μία ένοχη σιωπή σε δυσκολότερες από πολλές πλευρές καταστάσεις. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να (και έχει) συμβεί το εξής: όταν τα συμφέροντα του μεγαλοεπιχειρηματία πλήττονται ή προσβάλλονται, ο σύλλογος μπαίνει ως ασπίδα και στόχος ταυτόχρονα. Δημιουργείται έντεχνα μία ρητορική στα φίλια ΜΜΕ ότι στόχος των οικονομικών επιθέσεων δεν είναι σε καμία περίπτωση ο ίδιος ο επιχειρηματίας και οι οικονομικές του δραστηριότητες, αλλά ο σύλλογος με τη... λαμπρή και πολύχρονη ιστορία και κατ' επέκταση ο κόσμος της ομάδας. Εκεί πράγματι οι «στρατοί των προέδρων» λειτουργούν ως τάγματα προκάλυψης των επιχειρηματικών συμφερόντων. Αποτελούν ένα ισχυρό μοχλό πίεσης προς πάσα κατεύθυνση και κυρίως το κράτος και τους αντίστοιχους φορείς του. Ο ρόλος των δημοσιογράφων δεν είναι διαφορετικός. Βρίσκονται πάντα και πρόθυμα στο πλάι οποιουδήποτε οικονομικού ταγού, ο οποίος είναι διατεθειμένος να επιχορηγήσει τη συγγραφή άρθρων που κατά τα άλλα θα προκαλούσαν κλαυσίγελο σε ένα σοβαρό αναγνωστικό κοινό. Πρόκειται για μία θλιβερή αλήθεια την οποία παραδέχεται ο οπαδικός κόσμος με έκδηλα συναισθήματα ντροπής. Περισσότερα δύσκολα μπορούν να γραφτούν.⁶⁷

Παρόλα αυτά σε αντίθεση με τους κυριλέ συνδέσμους που δεν κρύβουν την σχέση τους με την διοίκηση οι μαχητικοί σύνδεσμοι δεν επιθυμούν σχέσεις με την διοίκηση η τουλάχιστον δεν τις προβάλλουν. Αυτός είναι και ένας λόγος προστριβής των

⁶⁶ Δημητρίου Μηνάς – Παυλογιάννης Ονούφριος, «Όψεις και Προβλήματα του Σύγχρονου Ανταγωνιστικού Αθλητισμού», εκδ. Αθλότυπο, Αθήνα, Οκτώβριος 2000, σελ36

⁶⁷ Βοριάς Σταύρος, «Κερκίδες σε κρίση: Η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2012)», μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Πολιτικών Επιστημών. σελ 96,97

μαχητικών με τους κυριλλέ συνδέσμους που θεωρούν ότι έχουν σχέσεις εξάρτησης από τις διοικήσεις, οι οποίες θέλουν να μειώσουν την δύναμη των οπαδών για να ελέγχουν καλύτερα την κατάσταση. Οι μόνες συμβιβαστικές σχέσεις που έχουν οι δυναμικοί σύνδεσμοι με την διοίκηση είναι για την διαφήμιση της ομάδας όπως την διοργάνωση εκδηλώσεων ή την διοργάνωση εκδρομών. Αλλά πάντα αποφεύγεται η διαφήμιση των σχέσεων με την διοίκηση καθώς θεωρούν ότι η πίστη προς την ομάδα αφορά τους ίδιους και είναι αδιαπραγμάτευτη. Πιστεύουν ότι δεν ενεργούν από συμφέρον και αυτή η αγνή και ανεξάρτητη σχέση που έχουν με την ομάδα, τους δίνει το δικαίωμα να κρίνουν την διοίκηση για τα λάθη της.⁶⁸

Είτε οι σχέσεις οπαδών διοίκησης γίνεται φανερά είτε όχι ο διάυλος επικοινωνίας τους συνήθως είναι σκληροπυρηνικοί οπαδοί οι οποίοι πρωταγωνιστούν στον δημόσιο χώρο. Τηρούν το σύστημα κανόνων που διέπουν τον χώρο των οπαδών και παράλληλα διαχειρίζονται τις εύθραυστες σχέσεις ανάμεσα στην διοίκηση και τον σύνδεσμο. Μπορεί να μιλάει με τους ιδιοκτήτες της ομάδας ακόμα και με πολιτικά πρόσωπα ενώ ταυτόχρονα πρέπει να αποδεικνύει στους συνοπαδούς του ότι είναι ένας από αυτούς και δεν τον έχει φθείρει ο ρόλος του. Η ιδιαιτερότητα του ρόλου των συγκεκριμένων οπαδών δεν είναι απλή και τα αποτελέσματα μερικές φορές δεν είναι τα αναμενόμενα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να στρέφονται στην βία για να αποδείξουν ότι ακόμα ανήκουν στον σύνδεσμο.

⁶⁸ Κυπριανός Παντ. - Χουμεριανός Μ., « *Ανατομία Ποδοσφαιρικών Παθών* », εκδ. Διόνικος, Αθήνα 2009, σελ. 205, 210-211.

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΟΡΗΓΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο αθλητισμός υψηλής επίδοσης στις μέρες μας απασχολεί πάρα πολύ κόσμο. Για αυτόν τον λόγο τα Μ.Μ.Ε. παρουσιάζουν καθημερινά ειδήσεις σχετικά με τον αθλητισμό και ταυτόχρονα δημιουργείται και το ενδιαφέρον των διαφημιστικών εταιριών που θέλουν να περάσουν διαφημιστικά μηνύματα στα target groups τους.

Όμως τι είναι διαφήμιση και πως ορίζεται αυτή. Κατά τη Wikipedia ο ορισμός και το περιεχόμενο της διαφήμισης είναι: *Ως διαφήμιση νοείται η μονομερής (δηλαδή από τον πομπό, χωρίς τη συμμετοχή του δέκτη) επικοινωνία και μετάδοση πληροφοριών με πειστικό τρόπο για προϊόντα και υπηρεσίες ή ιδέες όπου ο διαφημιζόμενος (αυτός που έχει πληρώσει για τη μετάδοση της πληροφορίας) είναι εμφανής (δηλαδή δεν είναι κρυφή ή έμμεση ή μαύρη διαφήμιση και είναι φανερό ποιος πληρώνει για την προβολή). Άλλος ορισμός της διαφήμισης είναι "η επί πληρωμή μονομερής επικοινωνία ενός εμφανούς χορηγού που χρησιμοποιεί μέσα επικοινωνίας για να πείσει ή να επηρεάσει ένα κοινό" και "μορφή μονομερούς επικοινωνίας που είναι σαφές ποιος πληρώνει για αυτήν και η οποία χρησιμοποιεί κανάλια μαζικής επικοινωνίας για να προωθήσει την υιοθέτηση/αποδοχή αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων ή ιδεών".*

Η διαφήμιση είναι ένας σημαντικός τομέας στην παγκόσμια οικονομία, στην παραγωγή και στην κατανάλωση της παγκόσμιας αγοράς.

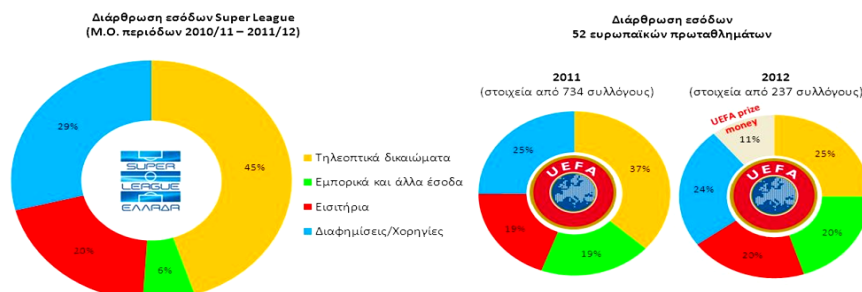
Στις μέρες μας η διαφήμιση έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις οι οποίες είναι άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές. Η διαφήμιση ορίζεται ως κάθε απρόσωπη μορφή παρουσίασης και προώθησης προϊόντων, υπηρεσιών και ιδεών με πρωτότυπο τρόπο. Αυτό το ισχυρό μέσο υποστηρίζεται πως στερείται από ηθικά ερείσματα και είναι αμοραλιστικό. Στόχο έχει να στείλει κάποια συγκεκριμένα μηνύματα που θα πληροφορήσουν, επηρεάσουν ή και θα πείσουν ένα συγκεκριμένο κοινό. Η διαφήμιση αποτελεί μια μορφή επικοινωνίας για ένα προϊόν/ιδέα/αγαθό, έχει σαφή σχεδιασμό, είναι αισθητικά ελκυστική και έχει ευφρές περιεχόμενο που στοχεύει να πείσει το στόχο της να καταλήξει σε μια απόφαση επιθυμητή για το διαφημιζόμενο. Σκοπός της διαφήμισης κατά κανόνα είναι να αυξήσει τις πωλήσεις ενός προϊόντος ή να το κάνει αποδεκτό από όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων αναφερόμενη στα θετικά

στοιχεία του προβαλλόμενου είδους/προσώπου/ιδέας/αγαθού/υπηρεσίας/φορέα. Παράλληλα μπορεί να ενημερώνει το κοινό για την τιμή, τη διαθεσιμότητα, τους τυχόν κινδύνους από τη χρήση του προβαλλομένου είδους κ.λπ.

Στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο η διαφήμιση έκανε την εμφάνιση της τέλη της δεκαετίας του 1960. Η FIFA αρχικά δεν επέτρεπε στα σωματεία να χρησιμοποιούν διαφημίσεις, κάποιοι σύλλογοι από την Γερμανία και την Ιταλία έκαναν την αρχή και έβαλαν πάνω στις φανέλες τους διαφημιστικά σλόγκαν. Αυτή η πρωτοτυπία σημείωσε επιτυχία και έτσι την μιμήθηκαν και άλλες ομάδες, μέχρι και σήμερα που ο ποδοσφαιριστής είναι μια κινούμενη διαφημιστική πινακίδα. Παράλληλα αναπτύχθηκε και η τηλεόραση όπου με την πάροδο του χρόνου το ενδιαφέρον του κόσμου, η εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου, το αθλητικό θέαμα πήραν μεγάλες διαστάσεις. Οι καλύτερες ομάδες κάθε χώρας αγωνίζονται σκληρά στα εθνικά τους πρωταθλήματα για να πάρουν μέρος σε μια Ευρωπαϊκή διοργάνωση καθώς η συμμετοχή φέρνει αρκετά χρήματα στα ταμεία της ομάδας. Η Ευρωπαϊκή ποδοσφαιρική ομοσπονδία (UEFA) δίνει τα ποσά αυτά, τα οποία τα παίρνει από τα κανάλια που αγοράζουν τα δικαιώματα των αγώνων και από πάρα πολλές διαφημίσεις. Χωρίς τα Μ.Μ.Ε. το επαγγελματικό ποδόσφαιρο δεν θα μπορούσε να ανταποκριθεί στο μεγάλο κόστος που χρειάζεται για την λειτουργία του. Ο αθλητισμός, τα Μ.Μ.Ε. και η οικονομία αποτελούν το περίφημο τρίγωνο που αλληλοσυμπληρώνεται. Η οικονομία χρειάζεται διαφήμιση για να πουλήσει τα προϊόντα της στα target groups της και για αυτό πληρώνει τα Μ.Μ.Ε., τα οποία για να φέρουν την διαφήμιση στα target groups των εταιριών χρειάζονται τον αθλητισμό όπου συγκεντρώνει τους εκατομμύρια οπαδούς του.

Το αθλητικό marketing αναπτύχθηκε πολύ γρήγορα και μπήκε στην καθημερινότητά μας. Στα χρόνια του επαγγελματικού ποδοσφαίρου οι ΠΑΕ προσπάθησαν να βελτιώσουν όσο περισσότερο μπορούσαν την δυνατότητα άντλησης εσόδων από αυτό. Άλλοτε η διαδικασία έγινε με την μορφή της κεντρικής διαχείρισης άλλοτε κάθε μια ξεχωριστά. Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι κατά τις αγωνιστικές περιόδους 2010/11 και 2011/12 τα έσοδα των ΠΑΕ της Super League ποσοστιαία όσον αφορά τις Χορηγίες/Διαφημίσεις ανέρχονται στο 29% των συνολικών τους εσόδων. Είναι κατά σειρά η δεύτερη πηγή εσόδων που έχουν.

Δίνεται βέβαια και η ευκαιρία να αξιολογήσουμε ότι όσον αφορά τα εμπορικά έσοδα αυτά είναι σημαντικά μειωμένα σε σχέση με των Ευρωπαϊκών ομάδων.

Τα έσοδα των ΠΑΕ της Super League εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τα τηλεοπτικά δικαιώματα, ενώ τα εμπορικά έσοδα υπολείπονται των ευρωπαϊκών συλλόγων.

Ειδικότερα εάν θέλουμε να δούμε πόσες είναι οι εισπράξεις από τις διαφημίσεις και τις χορηγίες στις ίδιες αγωνιστικές περιόδους, κατ'εκτίμηση, μπορούμε να συμβουλευθούμε τον παρακάτω πίνακα:

Τα έσοδα από διαφημίσεις προέρχονται από εταιρείες που αποσκοπούν σε αύξηση της τελικής ζήτησης για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους.

Με βάση τις εκτιμήσεις για τα λειτουργικά έσοδα των ΠΑΕ για το 2011/12 (€170 εκατ.) και τη διάρθρωση των εσόδων, εκτιμήσαμε ότι οι συνολικές εισπράξεις από διαφημίσεις ανήλθαν το 2012 σε €45 εκατ.

Από αυτές τις εισπράξεις σημαντικό μερίδιο αναλογεί σε χορηγίες του ΟΠΑΠ. Συγκεκριμένα, από τα €61 εκατ. χορηγίες ΟΠΑΠ, εκτιμάμε ότι τα €22 εκατ. αντιστοιχούν σε χορηγίες προς τις ΠΑΕ και τη Super League (€13 εκατ. και €9 εκατ. αντίστοιχα).

Αφαιρώντας τις χορηγίες ΟΠΑΠ προς τις ΠΑΕ από τις εισπράξεις από διαφημίσεις και χορηγίες των ΠΑΕ, προκύπτει ότι οι υπόλοιποι χορηγοί του επαγγελματικού ποδοσφαίρου Super League δαπανούν €31 εκατ. για διαφημίσεις.

Super League. Φεβρουάριος 2014

35

Με τον τρόπο αυτό, λοιπόν, ωφελούνται όχι μόνο οι εταιρίες οι οποίες διαφημίζονται και χορηγούν αλλά και οι ΠΑΕ που έχουν ένα πολύ σημαντικό έσοδο.

Έτσι φτάνουμε στο σημείο η κεντρική αξία του αθλητισμού να είναι η αθλητική επίδοση δηλαδή ο πρωταθλητισμός, του οποίου το σύστημα αξιών παίρνει έναν υλιστικό χαρακτήρα στοχεύοντας στα υψηλά κέρδη που είναι παράγωγο της εμπορευματοποίησης. Κεντρική αξία πλέον έχει γίνει η νίκη και αποτελεί την θεμελιώδη βάση της προπονητικής δράσης. Μετά από μερικές ήττες πολλές φορές οι προπονητές απειλούνται με απόλυση, κάτι το οποίο δείχνει ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οι κανόνες του αθλητισμού όπου και η αποτυχία είναι μέσα στον αθλητισμό. Η αθλητική επίδοση είναι μία μέθοδος η οποία μπορεί να περιγραφεί από κοινωνιολογικής σκοπιάς ως παραγωγή και οικονομική αξιολόγησή της και ανταλλαγή και εμπορευματοποίηση του αποτελέσματος. Άλλωστε είναι φανερό ότι όλες οι αθλητικές δράσεις και τα αποτελέσματα τους συγκρίνονται και ανταλλάσσονται σαν αποτελέσματα προσφοράς και ζήτησης στην αγορά. Μπορούμε να λάβουμε υπόψη μας τον επιστημονικά τεκμηριωμένο ισχυρισμό των νεομαρξιστών θεωρητικών του αθλητισμού όπου «η μέθοδος της ανθρώπινης κινητικής εξέλιξης δεν είναι βιολογική διαδικασία αλλά μια κοινωνική δραστηριότητα που καθορίζεται από την οικονομική εξέλιξη και τις εκάστοτε θέσεις παραγωγής». Φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι ο αθλητισμός των υψηλών επιδόσεων είναι υποχείριο των οικονομικών σχέσεων και το ήθος και η ηθική θα πρέπει να εξουδετερωθούν για χάρη της οικονομίας. Η αθλητική δράση ταυτίζεται με μία οικονομική δράση η οποία αυξάνει τις αθλητικές επιδόσεις.

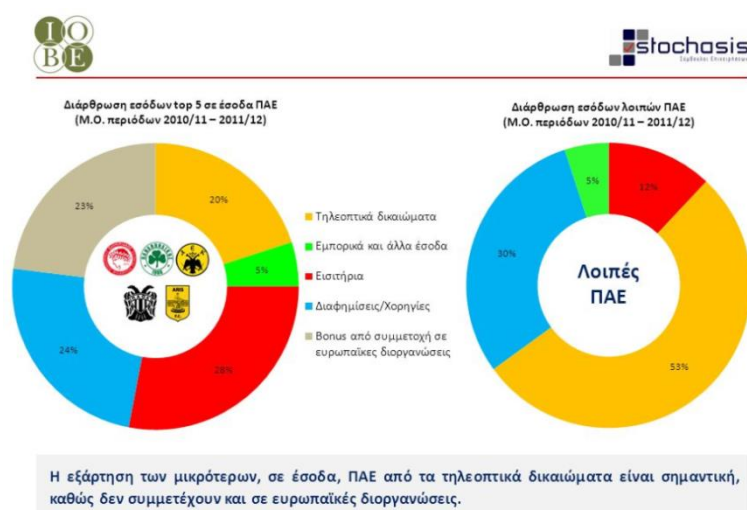
Το σύγχρονο ποδόσφαιρο παρουσιάζει σαν έναν ιδανικό τρόπο μια κοινωνία επιδόσεων, οι οποίες επιδόσεις μετριοούνται, υπολογίζονται, συγκρίνονται και ελέγχονται δημιουργώντας μια ιεραρχία επιδόσεων που δημιουργούν ανισότητες η οποίες εκ πρώτης όψεως φαίνονται δίκαιες. Η νίκη με το τεράστιο υλικό κέρδος που προσφέρει έχει γίνει σύμβολο της κοινωνίας της οποίας έχουν χαθεί οι αξιοκρατικοί τρόποι για την αξιολόγηση της ανθρώπινης επίδοσης, η οποία μάλιστα αν δεν αποβλέπει στην νίκη παρουσιάζεται σαν να μην έχει νόημα. Ο πρωταθλητισμός πλέον είναι επακόλουθο της πολιτικής ισχύος και των οικονομικών συμφερόντων με τις παλιές αρετές να μην υφίστανται πια και την θέση τους να την έχουν πάρει η επαγγελματικοποίηση και η εμπορευματοποίηση που μερικές φορές φτάνουν στο σημείο να αμφισβητούν τελείως την αξία του αθλητισμού μέσω των σκανδάλων ντόπινγκ που ουκ ολίγες φορές έχουν βγει στο φως για παίκτες.

2.ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΣΕ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Κατά την διάρκεια του 20 αιώνα ο αθλητισμός θεωρούνταν μια παιγνιώδης δραστηριότητα και δεν μπορούσε να έχει σχέση με τα χρήματα και την πολιτική. Στην συνέχεια εξελίχθηκε και απλώθηκε σε όλες τις χώρες αλλά επηρεάστηκε αρκετά από την κοινωνική-οικονομική ανάπτυξη κάθε κοινωνίας. Όπως βλέπουμε σήμερα ο επαγγελματικός αθλητισμός έχει αναπτυχθεί πιο πολύ σε βιομηχανικές χώρες κυρίως. Η γέννηση του επαγγελματισμού στο ποδόσφαιρο έφερε αρκετά χρήματα που με την σειρά τους βελτίωσαν τις αθλητικές επιδόσεις. Η ομάδες προσφέρουν ως προϊόν θεάματος την αθλητική επίδοση στους φιλάθλους τους χρησιμοποιώντας την αρχή της οικονομίας, δηλαδή με τα κεφάλαια που έχουν, επιδιώκουν το μέγιστο κέρδος, που σημαίνει την μέγιστη αθλητική επίδοση.

Η διοίκηση για να έχει η ομάδα την μέγιστη επίδοση πρέπει να φροντίσει για μερικές προϋποθέσεις τις οποίες μπορεί να μην τις ακολουθά κάθε ομάδα αλλά είναι οι βάσεις. Αυτές είναι και καθορίζουν τις μεταγραφές που θα γίνουν, τις προσλήψεις προπονητών, τεχνικών διευθυντών, γυμναστών, το υπαλληλικό δυναμικό, τα προπονητικά camp, το αθλητικό υλικό που θα αγοραστεί, τις συνεργασίες με τα Μ.Μ.Ε., τα διαφημιστικά συμβόλαια, τις συνεργασίες με τον φορέα που θα αναλάβει τις μετακινήσεις της ομάδας, τα ξενοδοχεία που θα χρησιμοποιηθούν και τις επενδύσεις στους αθλητικούς χώρους. Μετά την διευθέτηση των παραπάνω υποχρεώσεων μπορεί η ομάδα να θεωρείται έτοιμη να ξεκινήσει τις αγωνιστικές υποχρεώσεις της. Πολλές από αυτές τις υποχρεώσεις που πλέον θεωρούνται αυτονόητες για τους επαγγελματικούς συλλόγους, παλιότερα ίσως δεν γίνονταν ή γίνονταν σε ελλιπές επίπεδο. Έτσι δεν υπήρχαν τα θεμέλια για να παιχτεί ένα πιο θεαματικό ποδόσφαιρο. Η όλο και μεγαλύτερη σύνδεση του οικονομικού παράγοντα με την επίδοση έχει παρατηρηθεί όπως είναι λογικό και στην Super league. Οι μεγάλες δυνάμεις του Ελληνικού ποδοσφαίρου βρίσκονται πάντα στις πρώτες θέσεις κατάταξης με βάση τις αθλητικές και οικονομικές επιδόσεις. Ομάδες που είναι από αστικές περιοχές, με μεγάλης χωρητικότητας στάδια, με μεγάλο αριθμό εισιτηρίων διαρκείας και μεγάλες εμπορικές συμφωνίες δεν μεταβάλλονται συχνά από τις πρώτες θέσεις της βαθμολογίας.

Μετά την θέσπιση του ποδοσφαίρου ως επαγγελματικό, το άθλημα άρχισε να εμπορευματοποιείται. Κατά συνέπεια έγιναν μεγαλύτερες οι ανισότητες ανάμεσα στις μεγάλες και στις μικρές ομάδες. Οι μεγάλες οικονομικές διαφορές ήταν αναμενόμενο να φανούν και στον αγωνιστικό χώρο καταστρέφοντας ως έναν βαθμό τον ανταγωνισμό. Παρατηρώντας τον παρακάτω πίνακα βλέπουμε ότι οι ΠΑΕ που ανήκουν στο top 5 κατά τις αγωνιστικές περιόδους 2010/11 και 2011/12 έχουν ένα παραπάνω έσοδο της τάξης του 23% από την συμμετοχή τους σε Ευρωπαϊκές

διοργανώσεις που δεν είναι διόλου ευκαταφρόνητο. Τουναντίον ίσως αυτό κάνει την διαφορά. Αυτό τους δίνει την οικονομική άνεση να επενδύσουν περισσότερα χρήματα και έτσι να αυξήσουν περισσότερο την ψαλίδα που έχουν από τις λεγόμενες μικρές ΠΑΕ. Στην περίπτωση αυτή, αυτό μεταφράζεται σε καλύτερη ποιότητα παικτών και ρόστερ αλλά επίσης και σε καλύτερη υλικοτεχνική υποδομή και ενδεχομένως τεχνογνωσία.

Επειδή αυτή η διαδικασία λαμβάνει χώρα για αρκετά χρόνια αυξάνει ολοένα και περισσότερο τις ήδη μεγάλες διαφορές. Οι λεγόμενες μικρές ΠΑΕ εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό (53%) από τα τηλεοπτικά δικαιώματα πράγμα που τις κάνει περισσότερο ευάλωτες οικονομικά και ενδεχομένως πιο εξαρτώμενες.

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι ο Ο.Σ.Φ.Π. όπου τις σεζόν 2012-14 είναι πρωταθλητής στα εισιτήρια, στα τηλεοπτικά, και στις χορηγίες ενώ παράλληλα είναι πρωταθλητής στις αθλητικές επιδόσεις, έχει το μεγαλύτερο ρόστερ και παίζει το πιο επιθετικογενές ποδόσφαιρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη συγκεκριμένη εργασία έγινε προσπάθεια να καταγράψουμε την μετεξέλιξη του επαγγελματικού ποδοσφαίρου από την Ε.Π.Α.Ε. στην SUPER LEAGUE. Κάνοντας λοιπόν αυτή την καταγραφή διαπιστώσαμε αρχικά ότι οι παράγοντες του ποδοσφαίρου ήθελαν να αλλάξουν πράγματα και καταστάσεις στο ελληνικό ποδόσφαιρο αλλά με ένα τρόπο που ήταν ελεγχόμενος και όχι πάντα προς όφελος του ίδιου του ποδοσφαίρου. Από το 2006 που ξεκινάει η καταγραφή μας, έχει χαθεί ο αριθμός των αναδιαρθρώσεων των κατηγοριών που έχουν γίνει και όχι πάντα προς την σωστή κατεύθυνση. Άλλοτε η ίδια η SUPER LEAGUE προσπαθώντας να εξισορροπήσει αντικρουόμενα επιχειρηματικά συμφέροντα και άλλοτε πιεζόμενη από την κοινή γνώμη και την εξέλιξη που έπρεπε να έχει το ποδόσφαιρο επιχειρούσε αλλαγές επί των αλλαγών. Πολλοί Υπουργοί Αθλητισμού θέλοντας να αφήσουν το στίγμα τους κάθε φορά που ερχόταν στην εξουσία προσπαθούσαν να αλλάξουν και κάτι. Εκ του αποτελέσματος αυτό φάνηκε ότι γινόταν με τρόπο πρόχειρο και όχι καλά μελετημένο. Τα τελευταία ένα με δύο χρόνια φαίνεται ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς καταλήγουν σε συγκεκριμένες μορφές διεξαγωγής των πρωταθλημάτων.

Η βασική προσδοκία που υπήρχε και ωθούσε στις αλλαγές ήταν η αύξηση των γενικών εσόδων που εκείνη την εποχή είχαν οι ομάδες. Ένα από αυτά ήταν ο τομέας των εισιτηρίων. Στο συγκεκριμένο θέμα καταγράφηκε σημαντική άνοδος μέχρι την αγωνιστική σαιζόν 2009-10. Από εκεί και μετά παρατηρήθηκε ραγδαία μείωση λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι ομάδες της SUPER LEAGUE άργησαν πολύ να αντιδράσουν. Ενήργησαν λανθασμένα και πήραν την απόφαση ακόμη και για αύξηση της τιμής των εισιτηρίων. Από την χρονιά 2018-19 φαίνεται να υπάρχει μια μικρή ανάκαμψη και τελικά να αυξάνει λίγο ο αριθμός των φιλάθλων που παρακολουθούν τα παιχνίδια. Όμως πρέπει να επισημάνουμε εδώ ότι στο θέμα των εισιτηρίων ως χώρα απέχουμε και είμαστε πολύ πίσω από την υπόλοιπη Ευρώπη. Είναι χαρακτηριστικό ότι βρισκόμαστε ακόμη και πιο κάτω, όσον αφορά τον αριθμό των εισιτηρίων, από πρωταθλήματα Β και Γ κατηγορίας των προηγμένων ποδοσφαιρικά χωρών της Ευρώπης. Ένα άλλο σημείο που αξίζει της προσοχής μας είναι ότι στο Ελληνικό Πρωτάθλημα είναι πολύ μεγάλη η ψαλίδα που υπάρχει μεταξύ των

λεγόμενων μεγάλων Π.Α.Ε. και μικρών. Παρατηρούμε ότι το 50% των εισιτηρίων που διακινείται στα γήπεδα της SUPER LEAGUE ανήκει μόνο σε τρεις ομάδες.

Σε έρευνες κοινής γνώμης που έγιναν, μάλλον δικαιολογούν όλα τα παραπάνω γιατί οι έλληνες δεν έχουν και την καλύτερη γνώμη για το εγχώριο ποδόσφαιρο. Θεωρούν ότι υπάρχουν προβλήματα με την βία, τα οικονομικά συμφέροντα, την κακή διαιτησία, τις κακές γηπεδικές εγκαταστάσεις, τις διοικήσεις των ομάδων, την έλλειψη διαφάνειας, ακόμη και τα στημένα παιχνίδια. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελβετική εταιρεία Sport radar ενημέρωσε την Ε.Π.Ο. ότι από το 2011 μέχρι το 2021 υπήρχαν 350 παιχνίδια που θεωρούνται ύποπτα για χειραγώγηση, γεγονός που κατατάσσει τη χώρα μας πρώτη παγκοσμίως στο θέμα αυτό. Άρα η έλλειψη φιλάθλων από τα γήπεδα είναι ένα φαινόμενο πολυπαραγοντικό που χρειάζεται μάλλον μια λύση αναλόγου μεγέθους.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να σταθούμε ιδιαίτερα είναι η οργάνωση και διαχείριση των οικονομικών πόρων που έχουν οι Π.Α.Ε. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 93% των συνολικών εσόδων τους καταναλώνεται για αμοιβές και έξοδα του προσωπικού τους. Το αντίστοιχο ποσοστό μεσαίου όρου για τις ομάδες των μεγαλύτερων Ευρωπαϊκών Πρωταθλημάτων είναι μόνο 65% με χαρακτηριστικότερο όλων, του Γερμανικού που είναι μόλις 52%. Φαίνεται λοιπόν ότι οι Ελληνικές Π.Α.Ε. έχουν σοβαρό θέμα οργάνωσης, διαχείρισης και διάρθρωσης. Αυτό όμως δείχνει, ότι επίσης το ποδόσφαιρο είναι ένα κομμάτι της ευρύτερης ελληνικής κοινωνίας και δεν είναι ανεξάρτητο από την γενικότερη οικονομία της. Επομένως οι ομάδες πρέπει να λειτουργήσουν καλύτερα, να αναθέσουν την οργάνωση και καθημερινότητά τους σε τεχνοκράτες οι οποίοι θα λειτουργούν με οικονομικοτεχνικά κριτήρια έτσι ώστε η οικονομική βιωσιμότητα να είναι πρώτος στόχος. Άρα η συγκράτηση των εξόδων με την θέσπιση ανωτάτων ορίων μισθοδοσίας προσωπικού, συγκεκριμένο ανώτατο αριθμό παικτών και πιο ισομερής διανομή των εσόδων τους είναι μια καλή βάση προς την σωστή κατεύθυνση διαχείρισης.

Οργανωτικά λοιπόν οι Π.Α.Ε. έχουν πολύ δρόμο ακόμη για να φτάσουν σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο. Έχοντας το βλέμμα πάντα στραμμένο προς τα Ευρωπαϊκά στάνταρ θα μπορούσαν οι ομάδες μας να κάνουν περισσότερα βήματα και σε άλλους τομείς όπως είναι αυτός της εταιρικής ευθύνης. Βλέπουμε ότι μάλλον ενδιαφέρονται

πρώτιστα για την επιδίωξη των οικονομικών ή προσωπικών συμφερόντων των μετόχων και των διοικούντων τους. Θα μπορούσαν κάλλιστα να ενεργοποιούν τους φιλάθλους, τους αθλητές τους στην προώθηση του εθελοντισμού. Να πρωτοστατούν στη μάχη κατά του ρατσισμού, την ξενοφοβία, του κοινωνικού αποκλεισμού και των ναρκωτικών. Να ενισχύουν τον ρόλο του αθλητισμού στην εκπαίδευση και στην κοινωνία.

Είναι γεγονός ότι όλα αυτά τα χρόνια διακινήθηκαν στο ελληνικό ποδόσφαιρο πολλά κεφάλαια τα οποία με τη σειρά τους βελτίωσαν τις αθλητικές επιδόσεις των ποδοσφαιριστών, την λειτουργικότητα των Π.Α.Ε. αλλά και μέρος των αθλητικών εγκαταστάσεων. Κάποιες ομάδες όπως ο Ολυμπιακός και η Α.Ε.Κ. δημιούργησαν τα δικά τους γήπεδα, με την βοήθεια φυσικά της πολιτείας, ενώ το ίδιο επίκειται να γίνει για Π.Α.Ο. και Π.Α.Ο.Κ. Γενικότερα και μετά τις απαιτήσεις και προδιαγραφές που έθετε κατά καιρούς η UEFA το προϊόν Ποδόσφαιρο στην Ελλάδα ακολούθησε διαχρονικά ανοδική πορεία. Όμως αυτή η άνοδος δεν ήταν ποσοστιαία η ίδια για όλες τις ομάδες που συμμετείχαν στα πρωταθλήματα της SUPER LEAGUE. Οι μεγάλες ομάδες, το top 5 του Ελληνικού Ποδοσφαίρου, βρίσκονται πάντα στις πρώτες θέσεις της κατάταξης με βάση τις αθλητικές και οικονομικές επιδόσεις. Είναι ομάδες που βρίσκονται σε μεγάλες αστικές περιοχές με μεγάλης χωρητικότητας στάδια, με μεγάλο αριθμό εισιτηρίων διαρκείας και μεγάλες εμπορικές συμφωνίες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να είναι πάντα στις πρώτες θέσεις της βαθμολογίας και άρα να συμμετέχουν συνεχώς στις Ευρωπαϊκές διοργανώσεις. Η συμμετοχή αυτή σημαίνει ένα παραπάνω έσοδο της τάξης του 23% σε σχέση με τις μικρότερες Π.Α.Ε. Οι μεγάλες ομάδες έτσι έχουν την δυνατότητα να επενδύουν περισσότερα χρήματα σε ποιοτικότερους παίκτες και μεγαλύτερα ρόστερ. Επίσης τους δίνεται η δυνατότητα για πρόσληψη καλύτερων προπονητών και τεχνικών διευθυντών όπως επίσης και ποιοτικότερου υπαλληλικού προσωπικού. Μπορούν να επενδύσουν σε καλύτερους γηπεδικούς χώρους και εγκαταστάσεις. Εύκολα λοιπόν γίνεται κατανοητό ότι αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να γίνεται συνεχώς μεγαλύτερη η ψαλίδα που υπάρχει ήδη μεταξύ των μεγάλων και μικρών Π.Α.Ε. Όμως αυτό ενώ με μια πρώτη ματιά, φαίνεται ότι είναι προς όφελος των μεγάλων ομάδων, κατά την άποψή μου δεν είναι. Όσο οι μικρότερες ομάδες δεν γίνονται ανταγωνιστικότερες τόσο το πρωτάθλημα της SUPER LEAGUE χάνει σε συνολική δυναμικότητα. Ο αγωνιστικός

ρυθμός μειώνεται και οι μεγάλες ομάδες δίνουν μικρό αριθμό παιχνιδιών που είναι σε μεγάλη ένταση. Αυτό μακροπρόθεσμα δεν τους ωφελεί και όταν έρχεται η ώρα να .Ευρωπαϊκών ομάδων. Έτσι αποκλείονται εύκολα και γρήγορα από τους πρώτους γύρους των διοργανώσεων εκτός μεμονωμένων περιπτώσεων. Άρα θα πρέπει από τον οργανισμό της SUPER LEAGUE να μπει σε προτεραιότητα η αύξηση της δυναμικότητας του πρωταθλήματος.

Επομένως βλέποντας διαχρονικά την εξέλιξη του ποδοσφαίρου από την εποχή της Ε.Π.Α.Ε. στην SUPER LEAGUE θα λέγαμε ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα προόδου στο Ελληνικό Ποδόσφαιρο. Υπολείπμαστε όμως σημαντικά σε σχέση με τα μεγάλα Ευρωπαϊκά Πρωταθλήματα σε συγκεκριμένους τομείς οι οποίοι προαναφέρθηκαν. Χρέος των φορέων που εμπλέκονται στο Ελληνικό Ποδόσφαιρο είναι να εντοπίσουν τις ενδεδειγμένες λύσεις και οργανωμένα και έντιμα να προχωρήσουν στην επόμενη μέρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλεξόπουλος Π – Κριεμάδης Αθ., *«Στρατηγική διοίκηση και επαγγελματικό ποδόσφαιρο»*, εκδ. ΤΕΛΕΘΡΙΟ, Δεκέμβριος 2009

Αυγερινός Θεόδ., *« Κοινωνιολογία του Αθλητισμ: θεωρητική προσέγγιση του αθλητισμού, οργάνωση του αθλητισμού, βία του αθλητισμού»*, εκδόσεις

Επιστημονικών Βιβλίων και Περιοδικών, Θεσσαλονίκη 2007

Αυγερινός Θεοδ.- Κυπραίος Γ., *«Διδακτική και μεθοδική της αθλητικής αγωγής (φυσικής αγωγής)»*, εκδ. UNIVERSITY STUDIO PRESS, Δεκέμβριος 2012

Βοριάς Σταύρος, *«Κερκίδες σε κρίση: η αντανάκλαση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης στις κερκίδες των Ελληνικών γηπέδων (2010-2020), μεταπτυχιακή διατριβή, Α.Π.Θ., τμήμα Πολιτικών Επιστημών.*

Γαργαλιάνος Δ – Ασημακόπουλος Μ., *« Δομή και Οργάνωση του Ελληνικού Αθλητισμού»*, εκδ. Κλειδάριθμος, 2006

Γερογιάννης Βαγγέλης, *«Πελοπόννησος αναδιαρθρώσεις μία αμαρτωλή ιστορία 60 και πλέον χρόνων»*

Δημητρίου Μηνάς – Παυλογιάννης Ονούφριος, *«Όψεις και Προβλήματα του Σύγχρονου Ανταγωνιστικού Αθλητισμού»*, εκδ. ΑΘΛΟΤΥΠΟ, Αθήνα 2000.

Farmer Peter - Γαργαλιάνος Δ – Αυθινός Ι., *« Αθλητικές εγκαταστάσεις: σχεδιασμός, κατασκευή, συντήρηση, οργάνωση και διοίκηση εγκαταστάσεων αθλητισμού και αναψυχής»*, εκδ. Κλειδάριθμος, 2006

Galeano Eduardo H., *« Τα χίλια πρόσωπα του Ποδοσφαίρου»*, εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 1998

Κουσουνέλος Γ., «*Το αλφαβητάρι του Ποδοσφαίρου*», εκδ. ΔΙΑΥΛΟΣ, 2000

Κυπριανός Παντελής – Χουμεριανός Μανώλης, «*Ανατομία ποδοσφαιρικών παθών*», εκ. Διόνικος, Αθήνα 2009

Λίπας Ι., Μάνασης Β., Αυθινός Ι., στο: *20^ο Συνέδριο Διοίκησης Αθλητισμού και Αναψυχής, Συζήτηση – Συμπεράσματα.*

Μπόμης Ανδρέας , « *Γκολ 2000 ένας αιώνας ποδόσφαιρο*», εκ Πελεκάνος, Αθήνα

Πατσαντάρας Νικ., «*Αθλητισμός και Κοινωνιολογική σκέψη*», εκδ. ΤΕΛΕΘΡΙΟ, Δεκέμβριος 2014

Σακελλαρίου Τάκης, « *Το Ελληνικό και Παγκόσμιο Ποδόσφαιρο*», εκ. Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας 1947

Σταμίρης Γιάννης, « *Πανόραμα του Ελληνικού Αθλητισμού*», εκδ. Ιατρικές ΖΗΤΑ, Αθήνα.

Σταμίρης Γιάννης, «*Κοινωνιολογία του Αθλητισμού και των σπορ*», εκδ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1987

Σταμίρης Γιάννης, «*Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*», εκδ. Ιατρικές ΖΗΤΑ, Αθήνα 1990

Τσαγγίλης Ν – Μαστρογιαννάκης Δ., «*Αθλητισμός και μέσα επικοινωνίας: ρητορική, ταυτότητες και αναπαραστάσεις*», εκδ. ΖΥΓΟΣ, 2020

Χέλμης Ερμής, «*Πολυκριτήρια Ανάλυση και Οικονομική Αξιολόγηση των Ποδοσφαιρικών Ανώνυμων Εταιριών (Π.Α.Ε.)*», διπλωματική, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, Οκτώβριος 2015¹

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Harvey Adrian, «An Epoch in the Annals of National Sport:Football in Sheffield and the Creation of Modern Soccer and Rugby», The International Journal of the History of Sport, 18/4, (2001), j.54.

Lewis..W. Robert, «The Genesis of Professional Football: Bolton-Blackburn-Darwen, the Centre of Innovation 1878-1885», The International Journal of the History of Sport, 14/1, (1997), σ.21-54 και Charles Korr, «West Ham United Football Club...», ο.π.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

<https://www.Athensvoice.gr/Κόλιας Φίλιππος/Γιατί-δεν-πάει-ο-κόσμος-στα-γήπεδα-πια;/> 17 Ιουλίου 2017

<https://www.ERTNEWS.GR/Τσακίρη Παυλίνα// πως-η-τραγωδία-στο-Χείζελ-ανάγκασε-τη-Θάτσερ-να-καθαρίσει-το-Βρετανικό-Ποδόσφαιρο-στα-4+1-όπλα -της/10-8-2023>

www.epfl-europeanleagues.com, EUROPEAN LEAGUES FAN ATTEDANCE REPORT 2010-2017

<https://www.gegonota.news/Ποδόσφαιρο-Παγκόσμιοι-Πρωταθλητές-στα-στημένα-παιχνίδια>

<https://www.Kathimerini.gr/Κοντός Χρήστος/ο-ατελής-εκσυγχρονισμός-του-ποδοσφαίρου>

<https://www.makthes.gr/το-ποδόσφαιρο-στα-χρόνια-της-δικτατορίας>

<https://www.mixanitouxronou.gr>

<https://www.sansimera.gr/ το πρωτάθλημα ποδοσφαίρου Α Εθνικής και η ιστορία του.>

<https://www.SDNA.gr/Zastro/το-χειρότερο-πρωτάθλημα-όλων-των-εποχών,>

<https://www.sdna.gr/Μήλιος Σωτήρης/Ο-κόσμος- επιστρέφει-στα-γήπεδα, ιστορικό-ρεκόρ-12ετίας-στα-εισιτήρια.>

<https://www.sportman.gr/superleague2008-2013/ΧριστοδούλουΔ/Μέσος-όρος-και-αριθμός-εισητηρίων-ομάδων>

<https://www.onsports.gr/Πλιάτσικας Κ/Λεφτά-υπάρχουν-στον-πλανήτη-της-super-league.>

<https://www.pelop.gr/Γερογιάννης Βαγγέλης/Αναδιαρθρώσεις-μία-αμαρτωλή-ιστορία-60-και-πλέον-χρόνων>.

<https://www.tovima.gr/Γεωργάκης Ι/τι-αλλάζει-η-ποδοσφαιρική-super-league>

<https://www.thakisports.gr/Σαββάκης Θεόδωρος/Η- Κοινωνική-ευθύνη-των- Π.Α.Ε>

https://el.wikipedia.org/wiki/Κανονισμός_Μποσμάν

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7